

Chráněné obydlí v oddlužení: smysl, účel a jeho další směřování*

Protection of Housing in Discharge of Debts Procedure: Sense, Purpose and its another Approach

Radek Tesař^{***}

Abstrakt

Článek se zabývá institutem chráněného obydlí v řízení o oddlužení, který byl do českého insolvenčního práva zakotven v roce 2019. Článek stručně popisuje, jak tento institut funguje a za jakých podmínek se může oddlužovaný ochrany svých bytových potřeb v řízení domáhat. Důraz je zejména kladen na celkovou pozici institutu v rámci systému insolvenčního práva a právní úpravy oddlužení. Článek se ovšem neomezuje pouze na prázdnu deskripci právní úpravy, ale přináší zhodnocení současné právní doktríny v otázkách účelu insolvenčního řízení a oddlužení. Zohledňuje i fakt, že v minulém roce byla přijata transpoziční novela, která se sice institutu chráněného obydlí přímo nedotkla, avšak implicitně jeho pozici změnila. Autor formuluje i vlastní úvahy *de lege ferenda*, které se v této souvislosti nabízí. Úvahy autor opírá o komparativní část článku, v níž jsou analyzovány zahraniční právní úpravy, které pracují s obdobným institutem nebo výslovně odkazují na ochranu bytových potřeb dlužníka.

Klíčová slova

Chráněné obydlí; insolvenční řízení; úpadek; oddlužení; osvobození od placení dluhů; zájmy dlužníka a jeho věřitelů; transpoziční novela; účel insolvenčního řízení; cíl oddlužení.

Abstract

The article deals with the issue of protection of housing in the Czech discharge of debt procedure. This instrument which provides a protection of housing has been part of Czech insolvency code since 2019. The article briefly describes the principles of this legal institute and the conditions of its use. Emphasis is placed on the importance of the position of this instrument in the Czech legal system of insolvency law a legal regulation of discharge of debt procedure. However, the article does not limit itself to an empty description of the legal regulation, but it also includes the assessment of the current legal regulation in the scope of the aim of insolvency proceedings and discharge of debt proceedings. It also considers the effectiveness of the last years' amendment to the Insolvency code. Although, the amendment did not change the mechanism of protection of housing,

* Článek vznikl na Masarykově univerzitě v rámci projektu specifického výzkumu „Vyvažování zájmů v civilním procesu“ (MUNI/A/1719/2024), jehož řešitelem je doc. JUDr. Petr Lavický, Ph.D., podpořeného z prostředků, které poskytlo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v roce 2025.

** Mgr. Radek Tesař, doktorand, Katedra civilního práva procesního, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno; asistent soudkyně, Ústavní soud, Brno / Ph.D. student, Department of Civil Procedure, Faculty of Law, Masaryk University, Brno, Czech Republic; Judicial Clerk, The Constitutional Court, Brno, Czech Republic / E-mail: radektesar88@gmail.com / ORCID: 0009-0004-2297-0144

the amendment deeply changes some basic structures of the discharge of debt procedure. Finally, the article formulates *de lege ferenda* considerations that are offered in this context. The considerations are formulated by the basics of the presented comparative part of the paper. Author introduces analysis of the legal regulation of foreign countries which have the same instrument, or which explicitly protects the housing needs of the debtor.

Keywords

Protection of Housing; Insolvency Procedure; Bankruptcy; Discharge of Debt Procedure; Debt Relief; Interests of Debtor and his Creditors; Amendment No. 252/2024 Coll.; of Insolvency Code; Aim of the Insolvency Procedure; Goal of the Discharge of Debt Procedure.

Úvod

Institut chráněného obydlí byl zaveden do české úpravy insolvenčního práva tzv. oddlužovací novelou¹ v roce 2019. Podstatou institutu chráněného obydlí je stručně řečeno, že si dlužník při splnění zákonných podmínek může ponechat ten majetek, který slouží k uspokojení jeho bytových potřeb. Taková možnost se dlužníku nabízí, třebaže obecně by byl tento majetek v insolvenčním řízení zpeněžen a výtěžek vydán k uspokojení nezajištěným věřitelům. V tomto směru lze říci, že zákonodárce tímto krokem v oddlužovací novele namísto zásady nejvyššího možného uspokojení věřitelů, jakožto základního východiska insolvenčního práva, upřednostnil myšlenku druhé šance (*second chance*)² pro dlužníka. Tehdy provedená změna insolvenčního zákona³ akcentovala sociální dopady vysokých dluhů a potřebu finanční potíže dlužníků vyřešit. Jedním z cílů zákonodárce bylo učinit právní úpravu oddlužení pro úpadce dostatečně atraktivní. Jak totiž vyplývá z důvodové zprávy k oddlužovací novele, zákonodárce předpokládal, že takto novelizovaná právní úprava oddlužení bude efektivnější, neboť „oddlužení se zpřístupní širšímu okruhu osob, přičemž se počítá se zavedením účinných pojištěk proti zneužití oddlužení a zejména proti nelegitimnímu přiznání osvobození od placení zbyvajících dluhů osobám, které s vidinou oddlužení bez minimální stanovené míry uspokojení věřitelů zatají svůj majetek nebo příjmy v úmyslu zkerátit věřitele.“⁴

¹ Zákon č. 31/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon; dále „oddlužovací novela“).

² K původu myšlenky nového začátku (*fresh start*) či druhé šance (*second chance*) viz JOKUBAUSKAS, R. The concept of a fresh start in the discharge of debt procedure in European Union insolvency law. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*. 2023, roč. 30, č. 5, s. 599–602. ISSN 1023-263X. DOI: <https://doi.org/10.1177/1023263X231217107>; GRUODYTE, E., KIRSIENE, J. Application of “Fresh start” Doctrine for Individual Debtors in Lithuania: EU and US perspective. *Inžinerinė ekonomika*. 2010, roč. 21, č. 3, s. 266–267. ISSN 1392-2785; či APELDOORN, J.C. von. The ‘Fresh Start’ for Individual Debtors: Social, Moral and Practical Issues. *International Insolvency Review*. 2008, roč. 17, č. 1, s. 57–59. ISSN 1180-0518. DOI: <https://doi.org/10.1002/iir.156>

³ Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále „IZ“).

⁴ Důvodová zpráva z 29. 1. 2018, sněmovní tisk 71/0, návrh zákona včetně důvodové zprávy, vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, s. 21–22. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tisk.sqw?o=8&ct=71&ct1=0>

Minulý rok pár měsíců po uplynutí pěti let účinnosti oddlužovací novely ovšem přišel zákonodárce s dalšími zásadními změnami oddlužení provedenými transpoziční novelou.⁵ Východiskem těchto změn byla povinnost České republiky transponovat směrnici o restrukturalizaci a insolvenční.⁶ Mimo významné změny v oblasti restrukturalizace tato směrnice počítala s tím, že členské státy Evropské unie (dále „EU“) zajistí, aby dlužníci, kteří jsou podnikajícími fyzickými osobami, měli možnost získat oddlužení od zbytku dluhů nejpozději do tří let.⁷ S výrazným zpožděním směrnici implementoval i český zákonodárce. Nad rámec zákonných požadavků směrnice ovšem novela zkrátila oddlužení plněním splátkového kalendáře z původních (zpravidla) pěti let nejen pro podnikající fyzické osoby, ale i pro nepodnikatele. Tento krok nicméně před přijetím i poté sklidil rozsáhlou kritiku.⁸ Úprava institutu chráněného obydlí nedoznala žádných změn. Dopad zákazu zpeněžení obydlí dlužníka v oddlužení se přesto nepochybně změnil.

Základními východisky institutu chráněného obydlí jsou, jak již bylo řečeno, ochrana bytových potřeb oddlužovaného a představa, že nezpeněžení dlužníka obydlí se pozitivně promítne do splátkování v průběhu oddlužení (podrobněji viz dále).

Článek čtenáři v následujícím textu představí, jaký je vůbec účel ochrany obydlí oddlužovaného, na což naváže vysvětlením, co se rozumí (chráněným) obydlím ve smyslu insolvenčního práva. Během popisu podmínek a mechanismu, při jejichž splnění si dlužník může v oddlužení obydlí ponechat, se článek zaměří i na problematické rysy tohoto institutu.⁹ Článek si klade za cíl především zodpovědět otázku, zda je ponechání obydlí dlužníkovi v koncepci oddlužení fungující a jakým způsobem jej proměnila poslední významný novela dotýkající se oddlužení. Záměrem článku je zejména odpovědět na aktuální palčivou otázku, zda ponechání úpravy chráněného obydlí beze změn i přes zásadní zkrácení délky oddlužení, je z hlediska vyvažování práv dlužníka a věřitelů obhajitelné. Chybět nebude ani vhled do zahraničních právních úprav, které rovněž míří na ochranu bytových potřeb dlužníka a na ně navazující úvahy *de lege ferenda*.

⁵ Zákon č. 252/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon; dále „zákon č. 252/2024 Sb.“ či „transpoziční novela“).

⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1023 ze dne 20. 6. 2019 o rámcích preventivní restrukturalizace, o oddlužení a zákazech činnosti a opatřeních ke zvýšení účinnosti postupů restrukturalizace, insolvence a oddlužení a o změně směrnice (EU) 2017/1132 (směrnice o restrukturalizaci a insolvenční; dále „SRI“).

⁷ Čl. 21 odst. 1 SRI.

⁸ Srov. např. kritiku České advokátní komory k návrhu novely předešlé vlády, viz ČESKÁ ADVOKÁTNÍ KOMORA. Česká advokátní komora se vyjádřila k novele insolvenčního zákona. *Advokátní deník* [online]. 2021 [cit. 27. 6. 2024]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/01/12/cak-se-vyjadrila-k-novele-insolvenčního-zakona/> či ČTK. Zkrácení doby oddlužení na 3 roky vyše podle vědce do společnosti špatný signál. *Právní prostor* [online]. 2023 [cit. 26. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/aktuality/zkraceni-doby-oddluzeni-na-3-roky-vyse-podle-vedce-do-spolecnosti-spatny-signal> nebo Vláda schválila plošné zkrácení doby splátkového kalendáře v oddlužení na tři roky. Odborná veřejnost s rozhodnutím nesouhlasí. Shoduje se, že jde o čistě politické rozhodnutí. *Ústav státu a práva* [online]. 2023 [cit. 26. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.law.cas.cz/uvod/aktuality/vlada-schvalila-plosne-zkraceni-doby-oddluzeni.html>

⁹ Jako problematiku vnímá právní úpravu chráněného obydlí i např. Nejvyšší soud (dále „NS“). Ve svém usnesení ze dne 21. 12. 2023, sp. zn. 29 NSČR 190/2022, bod 39, ji dokonce označuje jako „málo zdařilou“ s odkazy na kritiku komentářové literatury.

Na závěr úvodu je vhodné upozornit, že v celém textu se projevuje skutečnost, že současnou právní úpravu oddlužení vnímám v návaznosti na dříve zjištěné závěry jako „prodlužnickou“.¹⁰ Tento postoj přitom není ojedinělý, ale k obdobnému závěru došli i další autoři.¹¹ Cílem článku je proto zhodnotit institut chráněného obydlí, jak je vymezeno výše, a doplnit tyto poznatky k chápání oddlužení jako celku. Institut chráněného obydlí podle mého názoru tvoří další část právní úpravy, ve které se významným způsobem dělí zájmy dlužníka a jeho věřitelů.

1 Úprava ochrany obydlí oddlužovaného

Současná právní úprava insolvenčního zákona předpokládá, že při splnění zákonem stanovených předpokladů si dlužník může ponechat své obydlí. Prvním předpokladem je, že dlužníkův úpadek musí být řešen oddlužením,¹² nikoli konkursem či reorganizací. Právní úprava oddlužení rozeznává dvě formy, jak může být oddlužení realizováno. Zaprvé prostřednictvím plnění splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty, či zadruhé výlučně zpeněžením majetkové podstaty. Zjednodušeně řečeno, první jmenovaná forma předpokládá, že věřitelé budou uspokojeni z majetku dlužníka za současného splácení jejich pohledávek v rámci splátkového kalendáře. Druhá forma počítá s tím, že k uspokojení věřitelů dojde pouze skrze likvidaci majetku dlužníka obdobně, jako je tomu v rámci konkursního řízení.

Druhým nezbytným předpokladem, který je nutno zdůraznit, je to, že musí být schváleno oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty. Zákon totiž poskytuje ochranu obydlí pouze v tomto případě. Je-li oddlužení řešeno formou zpeněžení majetkové podstaty, ochrana obydlí se neuplatní.¹³ Jsou to přitom věřitelé, kteří rozhodují,

¹⁰ TESARĚ, R. *Podmínky splnění oddlužení*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2023, s. 91–94.

¹¹ ŠEVČÍK, D. Není nemravné dluhy vymáhat, ale neplatit je. *Bulletin advokacie*. 2024, č. 11, s. 15; BROŽ, J. Předčí individuální oddlužení očekávání. *Bulletin advokacie*. 2024, č. 11, s. 20; obdobně i POHL, T. Kam směřuje oddlužení. *Jurisprudence*. 2025, č. 2, s. 61–67, který uvádí, že dosavadní vývoj právní úpravy oddlužení postupně preferuje dlužníka na úkor pohledávek nezajištěných věřitelů; DVORÁKOVÁ, V. Kam až povede lidská benevolence aneb oddlužení jako zbraň dlužníka na věřitele. *Advokátní deník* [online]. 2020 [cit. 26. 6. 2024]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/05/07/kam-az-povede-lidska-benevolence-aneb-oddluzeni-jako-zbran-dlužnika-na-vereitele/>; PACHL, L. Příjmový potenciál dlužníka v oddlužení. *Konkursní noviny*. 2024, č. 23, s. 1, sice chápe úpravu jako vstřícnou, ale polemizuje s tím, jak moc je tato úprava k dlužníkům skutečně vstřícná; event. PONDIKASOVÁ, T. ve svém příspěvku Equality between Entrepreneurs and Natural Persons as Debtors, který bude ve spoluautorství publikován v monografii pod vedením Ass.-Prof. Mag. Dr. Gerharda Sari, Universität Wien, Institut für Unternehmens- und Wirtschaftsrecht, a doc. JUDr. Petra Lavického, Ph.D., Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra civilního práva procesního. Naopak k opačnému závěru viz např. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů. *ODok Úřadu vlády České republiky* [online]. 2023 [cit. 9. 11. 2025]. Připomínky zmocněnkyně vlády pro lidská práva. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/ALBSCUKUK2QC/>; kde zmocněnkyně vlády vyjadřuje potřeby zavést nulové oddlužení. Právní úpravy před transpoziční novelou považuje spíše za „prověřitelskou“ a volá po zásadních změnách, např. po zavedení nulového oddlužení.

¹² § 398 odst. 6 IZ; obecně k právní úpravě oddlužení viz § 389 až § 418 IZ.

¹³ Usnesení NS ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 29 NSČR 42/2021, bod 22.

že oddlužení bude provedeno ve formě toliko zpeněžení majetkové podstaty.¹⁴ Významně tak mohou ovlivnit, aby k aplikaci institutu chráněného obydlí nedošlo. Ochrana obydlí konečně nebude poskytnuta ani za situace, že je obydlí dlužníka předmětem zajištění.¹⁵

Při plnění splátkového kalendáře dlužník hradí skrze insolvenčního správce nezajištěným věřitelům pravidelné splátky, které se odvíjí od výše jeho aktuálního příjmu. Měsíčně oddlužovaný zpravidla¹⁶ splácí nezajištěným věřitelům ze svých příjmů částku ve stejném rozsahu, v jakém z nich mohou být při výkonu rozhodnutí nebo při exekuci uspokojeny přednostní pohledávky.¹⁷ Dlužníkovy měsíční disponibilní finanční prostředky se proto výrazně sniží. Současně je ovšem povinen vydat svůj veškerý zpeněžitelný majetek a z jeho výtěžku budou nezajištění věřitelé rovněž uspokojeni.¹⁸ A právě z této povinnosti představuje ochrana obydlí výjimku.¹⁹

Oddlužovaný se z důvodu postihu významné části jeho příjmu při plnění splátkového kalendáře po dobu trvání oddlužení dostává do situace, kdy mu jeho příjmy nemusí stačit na pokrytí jeho životních nákladů a zejména nákladů spojených s bydlením. Nájemní bydlení současně může oproti bydlení vlastním tyto náklady výrazně navyšovat. Zákonodárce se proto rozhodl, že bude vlastní bydlení dlužníků podporovat, čímž zajistí jejich důstojné životní podmínky. Proto vnesl do zákonné úpravy institut chráněného obydlí.²⁰

Jak již bylo řečeno, institut chráněného obydlí se stal součástí právní úpravy s přijetím oddlužovací novely. Tato novela byla silně ovlivněna myšlenkou, že je nezbytné dlužníky motivovat k řešení svého úpadku skrze insolvenční řízení. Zákonodárce v důvodové zprávě zdůrazňoval, že změna přinese „*pozitivní sociální dopady*“,“²¹ „*větší motivaci dlužníků pokoušet se platit své dluhy obecně, čímž zefektivní, urychlí a oždraví podnikatelský styl*“, a „*zvýšení motivace osob, proti nimž je vedeno větší množství exekucí, uspokojovat věřitele v insolvenčním řízení a pohybovat se pouze ve sféře legální ekonomiky*.“²² Důvodová zpráva tak akcentuje sociální funkci oddlužení, která má dlužníku pomoci k novému životu bez zatížení dluhy. Podle mého názoru bylo cílem novely nabídnout dlužníkům atraktivní cestu, jak se navrátit do běžných socioekonomických vztahů. Jak již bylo totiž nastíněno v úvodu příspěvku, novela se zaměřuje na to, aby bylo oddlužení zadluženým osobám přístupnější. Tento postup „*je odůvodněn dlouhodobou neudržitelností stavu, v němž se významná část dlužníků nachází v tzv. dluhové pasti, a veřejným zájmem*

¹⁴ Podle § 402 odst. 1 IZ, ve znění pozdějších předpisů hlasují o způsobu provedení oddlužení nezajištění věřitelé, kteří včas přihlásili svou pohledávku. Nezáskali-li ani jeden způsob nadpoloviční většinu (tj, i pokud věřitelé nehlasovali), platí podle § 402 odst. 5 IZ, ve znění pozdějších předpisů, že oddlužení je provedeno splátkovým kalendářem se zpeněžením majetkové podstaty.

¹⁵ Ibid., bod 23, či shodně např. ERBSOVÁ, H. § 398 Způsob oddlužení. In: MORAVEC, T., KOTOUČOVÁ, J. a kol. *Insolvenční zákon. Komentář*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1478. ISBN 978-80-7400-849-8.

¹⁶ Dlužník může postupem podle § 391 odst. 2 IZ požádat o stanovení nižších než zákonem určených měsíčních splátek a zejména vysvětlit důvody pro snížení splátek a důvody, které vedly k jeho úpadku.

¹⁷ § 398 odst. 3 IZ ve spojení s § 279 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

¹⁸ § 398 odst. 3 IZ.

¹⁹ § 398 odst. 6 IZ.

²⁰ Důvodová zpráva z 29. 1. 2018, sněmovní tisk 71/0, 2018, op. cit., s. 28–29.

²¹ Ibid., s. 19.

²² Ibid., s. 18–19.

*na návratu ekonomicky vyloučených osob do aktivního ekonomického života, s nímž je spojena mj. úspora na straně veřejných rozpočtů.*²³

Právě ochrana obydlí měla být jedním z (mnoha) motivačních faktorů. Myšlenkou tohoto institutu je, že dlužník řádně absolvuje oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty, získá osvobození od neuhrazené části dluhů, avšak současně si (při splnění zákonem stanovených podmínek) ponechá i své obydlí, třebaže by mohlo být zdrojem poměrně vysoké míry uspokojení nezajištěných věřitelů. Obydlí, jakožto zpravidla nemovitý majetek, by jinak samozřejmě bylo zpeněženo v průběhu řízení coby součást majetkové podstaty dlužníka. Podle mě lze v tomto vnímat pobídku zákonodárce vůči dlužníkovi, aby svou finanční situaci řešil nástroji insolvenčního práva. Možnost vyřešit své finanční potíže (úpadek) a ponechat si obydlí přitom může být pro dlužníky atraktivním lákadlem. Současně zákonodárce má nepochybný zájem na tom, aby minimalizoval množství osob dlouhodobě žijících s dluhy. Ty se totiž jinak často uchylují k práci v šedé ekonomice a (nebo) žijí z příspěvků sociálního systému.²⁴ Zachování obydlí taktéž napomáhá tomu, aby dlužník svou objektivní neschopnost hradit své pohledávky řešil včas, tj. dříve než věřitelé přikročí k prodeji jeho obydlí v rámci exekuce. Zákonodárce současně poukazuje i na to, že „[d]ispozice vlastní nemovitostí (obydlím) snižuje fixní měsíční náklady na udržení minimální životní úrovně, přičemž příjmy dlužníka nad tyto náklady mohou být distribuovány mezi nezajištěné věřitele.“²⁵ Problémem je, že zákon – jak bude rozvinuto dále – žádným způsobem nezohledňuje, zda dlužník bydlí ve vlastním obydlí, které mu nebylo zpeněženo, nebo bydlí v nájmu či podnájmu, třebaže jeho měsíční náklady spojené s bydlením se díky tomu mohou i výrazně lišit.

1.1 Pojem (chráněného) obydlí

Možnost vynechat určitou část majetku z jeho prodeje v insolvenční se ovšem netýká každého dlužníka majetku, ale jak napovídá již samotný název institutu, musí se jednat o jeho obydlí. Nicméně pojem (chráněné) obydlí s sebou ovšem nese určitá úskalí. Přímo insolvenční zákon totiž definici toho, co je obydlí, neposkytuje.²⁶ Pojem chráněné obydlí proto ve smyslu tohoto zákona „představuje relativně neurčitý právní pojem, jeho obsah je dovozován judikaturním a doktrinárním výkladem.“²⁷ Bylo by logické uvažovat, že odpověď přinese soukromoprávní kodex – občanský zákoník²⁸, nicméně ani ten stejně jako insolvenční zákon žádnou definici nepřináší. S pojmem obydlí ovšem pracuje i Listina základních práv a svobod, a sice v čl. 12. Tam je stanoveno, že jako obydlí je chráněn každý prostor, který je užíván

²³ Důvodová zpráva z 29. 1. 2018, sněmovní tisk 71/0, 2018, op. cit., s. 9–10.

²⁴ LIND, J. *Legitimation der Restschuldbefreiung. Das System der gesetzlichen Entschuldungsbedingungen im Lichte der Reformen*. Berlin: Duncker & Humblot, 2020, s. 50. ISBN 978-3-428-58159-7. DOI: <https://doi.org/10.3790/978-3-428-58159-7>

²⁵ Důvodová zpráva z 29. 1. 2018, sněmovní tisk 71/0, 2018, op. cit., s. 30.

²⁶ ŠTRNAD, Z., BUĎVESELOVÁ, K. § 398. Způsoby oddlužení. In: KOZÁK, J., BROŽ, J., STANISLAV, A., ŠTRNAD, Z., ZRŮST, L., ŽIŽLAVSKÝ, M. a kol. *Insolvenční zákon. Komentář*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2025, s. 1148. ISBN 978-80-7676-476-7.

²⁷ DANIHLÍK, T. K ústavnosti povinnosti oddlužovaného vydat ke zpeněžení své obydlí. *Soukromé právo*, 2023, č. 6, s. 13. ISSN 2533-4239.

²⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

k bydlení. S ochranou obydlí počítá i Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod v čl. 8. Nicméně Listina stejně jako Úmluva definici tohoto pojmu neobsahují.²⁹

Částečně si můžeme pomoci trestněprávní úpravou.³⁰ Ustanovení § 133 trestního zákoníku³¹ totiž stroze stanovuje, že „[o]bydlím se rozumí dům, byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející.“ Ani tato definice ovšem nebyla pro účely insolvenčního řízení přiléhavá, a proto zákonodárce alespoň v hrubých rysech v nařízení o určení způsobu hodnoty obydlí³² vymezil, že „[j]ako obydlí dlužníka [...] může sloužit a) každá věc užívaná k zajištění bytových potřeb dlužníka a jeho rodiny, zejména dům, jednotka nebo družstevní podíl v bytovém družstvu, nebo b) část věci užívaná k témuž účelu, jestliže je bytem.“³³ Vrchní soud v Praze v tomto směru doplňuje, že je to „chráněné prostorové vymezení životní sféry jednotlivce, jenž se vyznačuje tím, že je zřaveno obecné přístupnosti, jeho podstatou není vlastnictví a je chápáno jako prostor užívaný k bydlení, jehož součástí jsou i prostory související s vlastním bytem jako takový.“³⁴

Obydlím oddlužovaného tak bude primárně věc nemovitá, zejména dům, bytová jednotka nebo dům a pozemek tvořící funkční celek.³⁵ Může to být ale i část věci, která je určena k vymezenému účelu.³⁶ To znamená, že i spoluvlastnický podíl na bytovém domě může požívat ochrany proti zpeněžení.³⁷ NS ochranu rozšířil i na družstevní podíl v bytovém družstvu. Nicméně vhodně pouze za situace, že je tento podíl spojen s právem nájmu družstevního bytu.³⁸ V úvahu připadá i věc movitá – například maringotka.³⁹

NS se ve své rozhodovací praxi zabýval i otázkou, jak určit hodnotu chráněného obydlí, pokud má dlužník ve svém vlastnictví ideální podíl k věci, a tento podíl uspokojuje jeho

²⁹ KOKEŠ, M. Čl. 12 [Nedotknutelnost obydlí]. In: HUSSEINI, F., BARTOŇ, M., KOKEŠ, M., KOPA, M. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*: 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 422–426. ISBN 978-80-7400-812-2.

³⁰ *Ibid.*, s. 422.

³¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

³² Nařízení vlády č. 189/2019 Sb., o způsobu určení hodnoty obydlí, které dlužník není povinen vydat ke zpeněžení (dále „nařízení o způsobu určení hodnoty obydlí“). Argumentuje-li článek porušením práv věřitelů, je nutno poznamenat i problematiku povahu formy právního předpisu, která byla zvolena pro rozvedení dalších podrobností o ochraně obydlí, jak předpokládá § 398 odst. 6 IZ. V souladu se zmocněním v § 431 písm. h) IZ měla být problematika upravena vyhláškou Ministerstva spravedlnosti, nicméně nakonec bylo – v rozporu s tímto příkazem – zvoleno nařízení vlády. Současně je kritika vedena i co do obsahu daného nařízení. Zatímco podle citovaného písm. h) § 431 IZ měl být vyhláškou upraven způsob určení hodnoty obydlí, které dlužník není povinen vydat ke zpeněžení, finální nařízení o způsobu určení hodnoty obydlí postihuje více oblastí. K tomu podrobně viz GRYGAR, J. Chráněné obydlí a jeho (ústavněprávní) limity. *Bulletin advokacie*. 2019, č. 9, s. 32–34. ISSN 1210-6348; či DANIHLÍK, 2023, op. cit., s. 14–17; opačně k otázce, že byla problematika upravena v nařízení vlády, nikoli vyhláškou ministerstva, viz i usnesení NS ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 29 NSČR 42/2021, ve kterém tento postup neshledává ústavně nekonformním.

³³ § 1 odst. 1 nařízení o způsobu určení hodnoty obydlí.

³⁴ Usnesení Vrchního soudu ze dne 16. 4. 2020, sp. zn. 4 VSPH 271/2020.

³⁵ Viz k tomu i usnesení NS ze dne 28. 2. 2022, sp. zn. 29 NSČR 42/2022, bod 57.

³⁶ KÖRNER, P., STOČEK, L. Výpočet chráněného obydlí. *Insolvenční zóna* [online]. 2020 [cit. 25. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.insolvencnizona.cz/clanky/vypocet-chraneneho-obydli/>

³⁷ Usnesení Ústavního soudu (dále „ÚS“) ze dne 24. 1. 2024, sp. zn. I. ÚS 2891/23.

³⁸ Usnesení NS ze dne 31. 7. 2023, sp. zn. 29 NSČR 44/2021, či též usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 4. 2020, sp. zn. 4 VSPH 271/2020.

³⁹ KÖRNER, STOČEK, 2020, op. cit.

bytové potřeby. K tomu v usnesení ze dne 21. 12. 2023, sp. zn. 29 NSČR 190/2022, NS konstatoval, že při zpeněžení ideálního podílu k věci se „určí výsledná hodnota potřebná k zajištění obydlí v dlužnickově bydlišti tak, že se stanoví v rozsahu daném velikostí ideálního podílu k věci, který má být zpeněžen.“⁴⁰ To zjednodušeně řečeno znamená, že pokud dlužník vlastní ideální podíl v rozsahu jedné poloviny např. bytu – a představme si, že tento podíl má hodnotu 1,65 mil. Kč (hodnota celého bytu je 3,4 mil. Kč) – tak se poměruje tato hodnota ideálního podílu s hodnotou určenou podle nařízení vlády. I tato hodnota chráněného obydlí se tedy určuje toliko pro dlužníkem vlastněný podíl. Navážu-li na představený příklad, může být hodnota vypočtená podle nařízení vlády určena na částku 1,5 mil. Kč pro dlužníkův podíl (chráněná hodnota celého bytu je 3 mil. Kč).

Ve světle uvedených závěrů proto NS přichází v posledně citovaném usnesení k vlastnímu vymezení, že obydlím dlužníka „se rozumí taková věc v právním smyslu (taková majetková hodnota), jejímž zpeněžením přichází dlužník o právo bydlení spojené s jejím vlastnictvím, tedy o právo využít vlastnictví dané věci v právním smyslu (dané majetkové hodnoty) k uspokojení bytových potřeb svých a své rodiny.“⁴⁰ Tato definice přitom vhodně podporuje různorodost věcí v právním smyslu, které mohou představovat obydlí dlužníka.

Dále je vhodné zabývat se tím, jak je řešena situace, kdy má dlužníky více obydlí. Lze dospět k závěru, že za této situace může být tato ochrana uplatněna pouze na jedno jeho obydlí.⁴¹ Označí-li dlužník jako obydlí více věcí, pak podle Strnada a Buďveselové soud poskytne tuto ochranu tomu obydlí, které má nižší předpokládaný výtěžek. Jak vhodně poukazují, tento postup se opírá o základní východiska a zásady insolvenčního řízení.⁴² Takové řešení se ovšem dle mého mínění nabízí pouze za situace, že obě nemovitě věci splňují kritéria pro to, aby nedošlo k jejich zpeněžení. Otázkou je, jak by se řešila situace, pokud by podmínku splňovalo pouze jedno z dlužníkem uvedených obydlí, druhé nikoli.⁴³ Jsem toho názoru, že za takové situace by měla být poskytnuta ochrana tomu obydlí, které podmínky splňuje, a to i za předpokladu, že by byl předpokládaný výtěžek určený věřitelům prodejem této nemovitě věci vyšší. Zákonodárce totiž výslovně chtěl, aby byla dlužníkovi poskytnuta ochrana obydlí, pokud je možná. Ochraňuje pouze jednoho obydlí dále platí i v případě společného oddlužení manželů, kteří by každý bydleli odděleně a měli každý své obydlí.⁴⁴

⁴⁰ Usnesení NS sp. zn. 29 NSČR 42/2022, bod 55.

⁴¹ SPRINZ, P., CHYTL, P. § 398 Způsoby oddlužení. In: SPRINZ, P., CHYTL, P. § 398 Způsoby oddlužení. In: SPRINZ, P., JIRMÁSEK, T., ŘEHÁČEK, O., VRBA, M., ZOUBEK, H. a kol. *Insolvenční zákon. Komentář*. 1. vyd. (4. aktual.). Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1060–1061. ISBN 978-80-7400-753-8; či shodně též GRYGAR, J. Chráněné obydlí a jeho (ústavněprávní) limity. *Advokátní deník* [online]. 2019 [cit. 31. 12. 2024]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2019/10/14/chanene-obydli-a-jeho-ustavnepravni-limity/>

⁴² STRNAD, BUĎVESELOVÁ, 2025, op. cit., s. 1148.

⁴³ Lze si představit, sic by to byla výjimka, neboť i ochrana obydlí obecně není častým jevem, že dlužník s dluhem 10 mil. Kč požadoval ochranu bytu např. v Českých Budějovicích a současně ochranu chalupy nedaleko Vranovské přehrady. Zatímco byt v Českých Budějovicích v hodnotě 5 mil. Kč by mohl spadat pod částku, u které se nebude zpeněžovat, tak chalupa za 2,5 mil. Kč u Vranovské přehrady nikoli, protože hodnota chráněného obydlí by byla vypočtena např. pouze na částku 2 mil. Kč. Za této situace by měl insolvenční soud poskytnout ochranu obydlí dlužníka v podobě jeho bytu, třebaže by byl prodejem jeho bytu dosaženo výrazně vyšší výtěžek.

⁴⁴ GRYGAR, 2019, op. cit., s. 1060–1061.

Nařízení o způsobu určení hodnoty obydlí dále jasně vymezuje nevyvratitelnou domněnku, že obydlí dlužníka se nachází v místě jeho bydliště, v němž se převážně zdržuje.⁴⁵

Další otázkou je, jak by se na ochraně obydlí projevila skutečnost, že se dlužník z daného místa odstěhoval, nicméně tuto věc si ponechá. V tomto směru je nezbytné poukázat na závěry soudní praxe. NS se sice výslovně tomuto problému nevěnoval, avšak blíže se věnoval otázce, k jakému okamžiku se určuje hodnota rozhodná pro to, zda je ochrana aplikována, či nikoli. Ve svém usnesení ze dne 31. 7. 2023, sp. zn. 29 NSČR 44/2021, vyjádřil závěr, že „je z povahy věci zřejmé, že se tak musí stát nejpozději v okamžiku, kdy insolvenční soud schvaluje oddlužení plněním splátkové kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty a ukládá dlužníku povinnost vydat insolvenčnímu správci ke zpeněžení majetek náležející do majetkové podstaty (srov. § 406 odst. 1 a odst. 3 písm. e) insolvenčního zákona). Do té doby insolvenčnímu soudu nic nebrání v tom, aby zohlednil případné změny týkající se skutečností rozhodných pro stanovení hodnoty tzv. chráněného obydlí, včetně počtu zohledňovaných osob.“⁴⁶ Z toho vyplývá, že případná změna v podobě odstěhování se nebude mít na povinnost vydat obydlí vliv. Na druhou stranu se můžeme bavit o tom, zda by takový postup mohl být hodnocen jako nepoctivý, a tedy být důvodem pro zrušení schváleného oddlužení a přeměnu na konkurs.

Jinak by tomu ovšem bylo v případě, že by se oddlužovaný rozhodl své původní obydlí prodat. V této situaci by příjmy z prodeje představovaly mimořádný příjem, který by byl dlužník povinen vydat ve smyslu § 412 odst. 1 písm. b) IZ.⁴⁷ Výjimku by potom mohla představovat skutečnost, že dlužník finanční prostředky z prodeje svého původního obydlí využije na nákup nového. V tomto případě by byl totiž sledovaný cíl – aby měl dlužník bydlení – zachován. Případný rozdíl v podobě přebytku by byl taktéž povinen dlužník vydat jako mimořádný příjem. Jinak by tomu nebylo ani v případě, kdy by se rozhodl své původní obydlí neprodat, ale pronajmát jej. Poté by se jednalo o pravidelný příjem, který by podléhal srážkám ve smyslu § 406 odst. 3 písm. a) IZ. Pokud by dlužník takovou okolnost nenahlásil, bylo by to důvodem pro zrušení schváleného oddlužení.⁴⁸

1.2 Výjimky ze zpeněžování majetku v oddlužení

Jak již bylo řečeno, oddlužovaný je při oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty ve smyslu § 398 odst. 3 IZ povinen vydat insolvenčnímu správci majetek náležející do majetkové podstaty ke zpeněžení. Z této obecné povinnosti dlužníka vydat svůj majetek však existují dvě výjimky. Jelikož se jedná o výjimky, je nezbytné úpravu

⁴⁵ § 1 odst. 3 nařízení o způsobu určení hodnoty obydlí.

⁴⁶ Tento závěr nezhodnotil jako problematický ani ÚS, který ústavní stížnost proti tomuto rozhodnutí NS odmítl usnesením ze dne 21. 1. 2024, sp. zn. I. ÚS 2891/23.

⁴⁷ V tomto směru je nutné vnímat smysl a účel ustanovení, které upravuje chráněné obydlí. I přestože obecně dlužník není povinen vydat výtěžek ze zpeněžení věci, která nebyla vydána ke zpeněžení, zde je situace odlišná. Dlužník nebyl povinen majetek vydat z důvodu aplikace normy o ochraně obydlí, aby byly zajištěny bytové potřeby jeho rodiny a jeho samotného. Pokud v průběhu oddlužení dlužník své obydlí prodá a finanční prostředky nevyužije k zajištění jiného obydlí, původní důvod pro nevydání pozbývá smysl a dlužník je výtěžek získaný vlastním prodejem povinen vydat. Takový výklad podle mého názoru sleduje plně účel dané právní normy.

⁴⁸ § 412 odst. 1 písm. e) IZ.

s tímto spojenou vykládat spíše restriktivně.⁴⁹ První předpokládá, že povinnost není dána, pokud má majetek dlužníka nízkou hodnotu a jeho zpeněžením by nebylo dosaženo žádného výtěžku použitelného k uspokojení věřitelů. Druhá je již nyní řešená ochrana obydlí oddlužovaného.⁵⁰

Ochrana obydlí dlužníka při plnění splátkového kalendáře však není absolutní. Zákon předpokládá, že nemovitá věc, třebaže plní funkci obydlí dlužníka, bude zpeněžena i v případě, pokud by se jednalo o tzv. nadlimitní obydlí. Co to ale znamená? V případě, že je součástí majetkové podstaty dlužníka jeho obydlí, insolvenční správce nechá tento majetek ocenit podle § 219 IZ znalecm. Takto znalecm určenou částku musí insolvenční správce porovnat s rozhodnou hodnotou obydlí určenou podle prováděcího předpisu, kterým je nařízení o způsobu určení hodnoty obydlí. Podle § 3 citovaného nařízení se hodnota obydlí dlužníka určí jako součin částky na zajištění obydlí v dlužníkově bydlišti⁵¹ a koeficientu zohledňovaných osob.^{52, 53}

Jak vyplývá z usnesení NS ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 29 NSČR 42/2021, je pro rozhodnutí, zda bude ochrana obydlí uplatněna, „*rozhodné prosté porovnání hodnoty dlužníkovy obydlí (předpokládaného výtěžku zpeněžení tohoto obydlí) a hodnoty obydlí (pro tento účel) stanovené prováděcím právním předpisem*“. Je-li takto soudem zjištěná rozhodná částka vyšší, než jakou částku určil znalec, dlužníku nebude uložena povinnost obydlí vydat ke zpeněžení. Bude-li částka podle nařízení nižší, ochrana poskytnuta oddlužovanému nebude a jeho obydlí mu insolvenční správce prodá. Jak již bylo nastíněno výše, rozhodná částka určená nařízením vlády se fixuje k okamžiku schválení oddlužení insolvenčním soudem. Z toho podle mého názoru vyplývá i to, že případná další změna hodnoty obydlí nebo i jiné změny, např. v počtu vyživovaných osob, nejsou zohlednitelné. Takový přístup představuje projev právní jistoty pro věřitele i dlužníky, že k dalším změnám již nedojde.

Insolvenční soud přitom při rozhodování vychází pouze z takto zjištěných hodnot. K jiným okolnostem přihlížet nesmí, neboť z právní úpravy ani žádná další kritéria nevyplývají. Nemůže proto zohlednit osobní poměry dlužníka či důvody vzniku úpadku,⁵⁴ a to ani

⁴⁹ Usnesení NS ze dne 21. 12. 2023, sp. zn. 29 NSČR 190/2022, bod 41.

⁵⁰ Srov. § 398 odst. 6 IZ a shodně též např. usnesení NS ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 29 NSČR 42/2021, bod 28. Typicky se může jednat o automobil, jehož výtěžek by nemusel být dostatečný. K tomu (a jiným důvodům, proč automobil nemusí být v oddlužení prodán) viz JIRMÁSEK, T. Oddlužení a automobil. *Právní rozhledy*. C. H. Beck, 2022, č. 23–24, s. 81.

⁵¹ Částka na zajištění v dlužníkově bydlišti se určí jako součin statistické hodnoty obydlí a koeficientu růstu cen (§ 3 odst. 2 nařízení o způsobu určení hodnoty obydlí); k bližšímu porozumění viz MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Hodnota obydlí, které dlužník není povinen vydat ke zpeněžení. Ilustrativní příklad určení hodnoty*. Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2019. Dostupné z: <https://insolvence.justice.cz/wp-content/uploads/2020/07/Vzorovy-vypočet-2019.pdf>. Na tomto místě lze poukázat při výpočtu nařízení přímo odkazuje na statistický soubor Českého statistického úřadu. Ten se ovšem již nevydává a zákonodárce na tuto skutečnost – sic se zpožděním – reaguje. Nyní je v připomínkovém řízení návrh nařízení vlády, kterým se mění nařízení vlády č. 189/2019 Sb., o způsobu určení hodnoty obydlí, které dlužník není povinen vydat ke zpeněžení, viz <https://www.odok.gov.cz/portal/veklep/material/KORNDQJ5Q6F/>

⁵² Zohledňovanou osobou je osoba, která s dlužníkem žije ve společné domácnosti a které je zároveň dlužník povinen poskytovat výživné (§ 3 odst. 1 nařízení o způsobu určení hodnoty obydlí).

⁵³ SPRINZ, CHYTIL. § 398. Způsoby oddlužení, 2019, op. cit., s. 1060–1062.

⁵⁴ Usnesení NS sp. zn. 29 NSČR 42/2021, body 33 a 35.

v pozitivním, ani v negativním smyslu. Soud žádným způsobem nezohlední ani očekávanou míru uspokojení nezajištěných věřitelů. Ochrana obydlí bude oddlužovanému poskytnuta jak za situace, kdy se míra uspokojení nezajištěných věřitelů blíží při řádném plnění splátkového kalendáře a zpeněžení dalších (jiných než chráněné obydlí) částí majetkové podstaty kupříkladu 75 %, tak i za situace, kdy se tato míra uspokojení činí pouze 2 %. Domnívám se, že tento stav je ve vztahu k (nezajištěným) věřitelům jen stěží udržitelý. Věřitelé se dostávají do situace, kdy je dlužník osvobozen od (i poměrně velké) části dluhu, kterou vůči nim má, a současně je mu ponecháno jeho obydlí. Zpeněžení takového obydlí by přitom mohlo být významným zdrojem uspokojení věřitelů. Závěr o neudržitelnosti nelze přitom z mého pohledu popřít ani skutečností, že bylo volbou věřitelů, že nepřistoupily k oddlužení zpeněžením majetkové podstaty. Je to totiž věřitel, kdo musí vyvíjet další činnost k tomu, aby dosáhl svého uspokojení, a rozhodovat se, co v souhrnu bude výhodnější, zda riskovat, že obydlí bude podlimitní a nebude vydáno ke zpeněžení, nebo bude nadlimitní a získá příjmy ze zpeněžení i splátkového kalendáře.

1.3 Zajištění bytových potřeb, není-li institut chráněného obydlí aplikován?

Nicméně na ochranu bytových potřeb dlužníka není podle soudní praxe zcela rezignováno ani za situace, pokud ochrana obydlí aplikována není a během oddlužení ke zpeněžení dlužníkovy obydlí dojde. Právní úprava insolvenčního zákona předpokládá, že dlužníku může být přiznána bytová náhrada, a to pokud se vzpírá vyklizení ve prospěch nového nabyvatele. Podle § 285 odst. 2 a 3 IZ platí, že pokud obydlí oddlužovaný nevyklidí dobrovolně, může se nový vlastník domáhat jejich vyklizení. Při takovém vyklizení nicméně dlužníku náleží stejná bytová náhrada jako při výpovědi nájmu bytu dané nájemci pro hrubé porušení povinností vyplývajících z nájmu bytu. Tento postup je aplikovatelný v souladu s § 409 odst. 2 IZ ve spojení s § 408 odst. 1 IZ. V návaznosti na to se obdobně ustanovení insolvenčního zákona o účincích prohlášení konkursu použijí i na tu část majetku, kterou je dlužník povinen vydat ke zpeněžení. Proto se úprava obsažená v § 285 odst. 2 a 3 využije i při oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty.

Dříve než se budeme zabývat podstatou tohoto postupu, je vhodné upozornit na to, že § 285 odst. 3 IZ co do rozsahu bytové náhrady odkazuje na § 711 odst. 2 písm. b)⁵⁵ a § 712 odst. 5 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále „OZ 1964“).⁵⁶ Současný (nový) občanský zákoník již institut bytové náhrady žádným způsobem neupravuje. Právě z tohoto důvodu se část právní doktríny domnívá, že tato úprava v insolvenčním zákoně je obsoletní.⁵⁷ Neurčitý závěr dává Kozák, který výlučně poukazuje na debaty ohledně obsoletnosti, avšak

⁵⁵ Ve znění občanského zákoníku z roku 1964 do 30. 3. 2006 byl tento důvod zařazen v odst. 1 pod písm. d). Novelou č. 107/2006 Sb. účinnou od 31. 3. 2006 byl tento důvod zařazen v odst. 1 pod písm. b).

⁵⁶ KOZÁK, J. § 285 Účinky zpeněžení majetkové podstaty. In: KOZÁK, BROŽ, STANISLAV, STRNAD, ZRŮST, ŽIŽLAVSKÝ a kol., 2025, op. cit., s. 784.

⁵⁷ SPRINZ, P., NOVOPACKÝ, L. § 285 Účinky zpeněžení. In: SPRINZ, JIRMÁSEK, ŘEHÁČEK, VRBA, ZOUBEK a kol., 2019, op. cit., s. 736; či KOTOUČOVÁ, J., MORAVEC, T. § 285 Právní důsledky zpeněžení, povinnosti správce při zpeněžování. In: KOTOUČOVÁ, MORAVEC, 2021, op. cit., s. 1053–1054.

vlastní stanovisko nepřináší.⁵⁸ Soudní praxe naopak s tímto institutem i nadále pracuje.⁵⁹ Vzhledem k posledně uvedenému je nezbytné si tento institut alespoň rámcově představit. Ve smyslu § 712 odst. 5 OZ 1964, ve znění účinném od 1. 11. 2011 do 31. 12. 2013, dlužníku může náležet tzv. přístřeší, kterým se rozumí provizorium do té doby, než si nájemce opatří řádné ubytování a prostor k uskladnění jeho bytového zařízení. Takové „přístřeší musí být způsobilé ke celoročnímu bydlení, přímo osvětlené, větratelné, s možností přímého nebo nepřímého vytápění, se zajištěním přístupu ke sociálnímu zařízení, být společnému pro více uživatelů. Z hlediska hygienického musí být zdravotně nezávadné.“^{60,61} Jinou formu bytové náhrady jako náhradní byt nebo náhradní ubytování občanský zákoník z roku 1964 ve znění od 1. 11. 2011 do 31. 12. 2013 za této situace neumožňoval, nicméně soudy jejich možnost zejména pro rodiny s dětmi dovozovaly z § 3 OZ 1964, neboť jinak by vyklizení mohlo být v rozporu s dobrými mravy.⁶² I z mého pohledu by měla být tato možnost považována za obsoletní, a to s odkazem na zásadu *lex posterior derogat legi priori*. Používání tohoto institutu v současnosti sebou nese i problémy spojené s tím, jakou formu bytové náhrady soud může přiznat a z čeho vlastně taková možnost vyplývá, když občanský zákoník z roku 1964 již není platný ani účinný. Dalo by se uvažovat o tom, že by i nyní mohla být taková možnost dovozována z úpravy dobrých mravů.⁶³ Ztotožňuji se nicméně se závěrem, ke kterému docházela starší komentářová literatura k občanskému zákoníku z roku 1964 zabývající se rozšiřováním možnosti přiznat bytovou náhradu nad rámec zákona s odkazem na dobré mravy. A to, že není možné zakládat podle § 3 OZ 1964 nové právo, jak uvádí např. Selucká.⁶⁴ Vzhledem k tomu by soudy podle mého mínění již v insolvenčním řízení s bytovými náhradami pracovat neměly.

⁵⁸ KOZÁK, § 285 Účinky zpeněžení majetkové podstaty, 2025, op. cit., s. 784–785.

⁵⁹ NS opakovaně s daným institutem pracuje, viz např. z poslední doby rozsudek ze dne 17. 2. 2025, sp. zn. 29 Cdo 3264/2023, či rozsudek ze dne 31. 5. 2022, sp. zn. 29 Cdo 1277/2020. Opačně např. usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 15. 10. 2019, sp. zn. 26 Co 214/2019, bod 13.

⁶⁰ SELUCKÁ, M. § 712 Bytové náhrady. In: FIALA, J., KINDL, M. a kol. *Občanský zákoník: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 1396–1397. ISBN 978-80-7357-395-9.

⁶¹ Od uvedeného data 1. 11. 2011 jinou bytovou náhradou než přístřeší (jako třeba náhradní byt) zákon nepřipouští. I přesto soudy v rámci ochrany rodiny a nezletilých dětí ukládali pronajímatelům povinnost zajistit nájemcům náhradní byt. Jiná bytová náhrada než přístřeší přitom nájemcům (dlužníkům) nenáležela ani podle právní úpravy účinné od 31. 3. 2006 do 31. 10. 2011, kdy zákon umožňoval zohlednit ochranu rodiny, avšak u jiných důvodů, pro které byl nájem vypovězen. V době přijímání insolvenčního zákona přitom právní úprava umožňovala i přiznání náhradního ubytování či náhradního bytu. To přitom bylo i záměrem zákonodárce, jak vyplývá z důvodové zprávy [Důvodová zpráva ze dne 31. 8. 2005, sněmovní tisk 1120/0, návrh zákona včetně důvodové zprávy, vládní návrh na vydání zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), s. 213. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=1120&ct1=0>].

⁶² Ke kritice tohoto postupu viz SELUCKÁ, § 712 Bytové náhrady, 2009, op. cit., s. 1396–1397.

⁶³ Viz k těmto úvahám TRÁVNÍKOVÁ, B. Bytové náhrady po 1. 1. 2014. *Právní prostor* [online]. 2014 [cit. 15. 5. 2025]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/bytove-nahrady-po-1-1-2014>

⁶⁴ SELUCKÁ, § 712 Bytové náhrady, op. cit., s. 1396–1397.

2 Účel insolvenčního řízení a oddlužení jako cíl

Český insolvenční zákon na žádném místě výslovně neuvádí, co chápe jako účel insolvenčního práva, respektive insolvenčního řízení. Komentářová literatura dovozuje účel insolvenčního řízení z konkrétních ustanovení insolvenčního zákona.⁶⁵ Zatímco starší literatura se účelem nezabývala nebo jej velmi zjednodušeně dovozovala ze specifických zásad insolvenčního řízení,⁶⁶ novější se již upíná zejména k jeho předmětu, jak jej vymezuje § 1 IZ.⁶⁷ Účel přitom hraje významnou roli při interpretaci zákona pomocí teleologického výkladu. Samotný zákon přitom na několika místech na účel insolvenčního řízení výslovně odkazuje.⁶⁸ Nejen proto hraje vymezení účelu insolvenčního řízení, respektive oddlužení podstatnou roli.

Ustanovení § 1 IZ chápe jako předmět úpravy „a) řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužnickým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení věřitelů, b) oddlužení dlužníka“. Vrchní soud v Praze k tomu doplňuje, že „[s]myslem a účelem insolvenčního řízení je dle § 1 IZ uspořádat majetkové poměry dlužníka a jeho věřitelů. Za situace, kdy neexistuje žádný majetek na straně dlužníka, insolvenční řízení postrádá podklad, protože neexistuje hmotný substrát, na základě kterého by k uspořádání vztahů s věřiteli došlo.“⁶⁹ Ekonomický rozměr insolvenčního řízení proto hraje nezpochybnitelně důležitou roli ve všech způsobech řešení úpadku či hrozícího úpadku v insolvenčním řízení. Nicméně není vhodné opomíjet, že ustanovení vyčleňuje oddlužení dlužníka do samostatného písmene. Tento krok s sebou tak nese nejružnější otázky. Vystává, zda tímto vyčleněním do samostatného písmene, chtěl zákonodárce ukázat, že je oddlužení samostatný cíl insolvenčního řízení. Nebo je nutné číst oddlužení společně s cílem maximální a zásadně poměrného uspokojení při vypořádání majetkových poměrů dlužníka. Při zkoumání cílů oddlužení přitom nelze pominout ani zvláštní část insolvenčního zákona.

Právní doktrína nepřikládá samostatnému vyčlenění oddlužení v rámci vymezení předmětu insolvenčního řízení příliš velkou pozornost. Naopak uvádí, že se jednalo jen o nesystematický krok zákonodárce.⁷⁰ Často bývá kriticky doplněno, že se jedná o legislativně-technickou chybu, které se zákonodárce při konstrukci § 1 IZ dopustil.⁷¹ Právní doktrína proto dovozuje, že oddlužení sice je cílem insolvenčního řízení, nicméně nemůže být cílem primárním. Vždy totiž musí být dána přednost ekonomickému rozměru, aby došlo k zajištění ochrany

⁶⁵ MORAVEC, T. § 1 Předmět úpravy, 2021, s. 4–6; či TARANDA, P. § 1 Předmět úpravy. In: KOTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 162.

⁶⁶ TARANDA, 2008, § 1 Předmět úpravy, op. cit., 162.

⁶⁷ ZEMANDLOVÁ, A. Účel insolvenčního řízení. *Právní rozhledy*. 2021, č. 23–24, s. 809–814; či KOZÁK, J. § 1 Předmět úpravy, 2025, op. cit., 3–4.

⁶⁸ Viz např. § 11, 58 odst. 1, 109 odst. 6 či 423 odst. 2 IZ.

⁶⁹ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 10. 2010, č. j. 1 VSPH 742/2010-A-10, ve věci sp. zn. MSPH 77 INS 8044/2010, citováno z PACHL, L. *Insolvenční zákon s judikaturou*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 13. ISBN 978-80-7357-675-2.

⁷⁰ KOZÁK, § 1 Předmět úpravy, 2025, op. cit., 3–4.

⁷¹ SPRINZ, CHYTIL, § 1 Předmět úpravy, 2019, op. cit., s. 3.; KOZÁK, § 1 Předmět úpravy, 2025, op. cit., s. 3–4; či ZEMANDLOVÁ, 2021, op. cit. s. 809–814.

práv věřitelů. Jinak by takové řízení postrádalo smysl.⁷² Omezit se přitom nelze jen na zkoumání obecných ustanovení jako je § 1 IZ, upravující předmět insolvenčního řízení, či § 5 IZ, upravující zásady insolvenčního řízení, ale přihlédnuto musí být i ke konstrukci jednotlivých ustanovení zvláštní části, zde specificky jednotlivých ustanovení právní úpravy oddlužení v § 389 a násl. IZ.

Nicméně, jak připouští sama Zemandlová, mimo „tradiční“ účel insolvenčního řízení se v posledních letech objevuje v literatuře taktéž myšlenka, že insolvenční řízení neslouží k dosažení maximálního uspokojení (nezajištěných) věřitelů a pokud ano, není to jeho primárním účelem. Svě místo získala idea, že účelem insolvenčního řízení je rovněž sanace ekonomické situace.⁷³ Ta ovšem musí být podle jejího názoru vnímána pohledem primárního cíle insolvenčního řízení, kterým je maximalizace uspokojení věřitelů. Sanaci ekonomické situace dlužníka proto nepřiznává samostatný cíl.⁷⁴ Naopak, podle jejího názoru by oddlužení nikdy nemělo být samostatným cílem insolvenčního řízení.⁷⁵ „*Opačný závěr by znamenal popření opodstatnění samotné existence insolvenčního řízení i jeho účelu, kterým je na prvním místě spravedlivá ochrana práv věřitelů.*“⁷⁶ I ona proto považuje způsob vymezení § 1 IZ z legislativně-technicky chybnou konstrukci. Zvolenému způsobu proto žádnou důležitost nepřiznává.⁷⁷ Jokubauskas shodně dodává, že idea osvobození od zbytku dluhů pro dlužníka by neměla popírat zájmy věřitelů. Pořád se totiž v obecné rovině jedná o kolektivní řízení založené na kumulaci pohledávek všech věřitelů a jejich uspokojení je důvodem, proč toto řízení vlastně existuje.⁷⁸

Odlisný je v tomto směru pohled Moravce, který poukazuje na to, že u oddlužení již nelze mluvit o maximalizaci uspokojení jako o hlavním cíli oddlužení. On naopak zásadní význam přiznává opětovnému zapojení dlužníka do ekonomického života ve formě nového začátku (*fresh start*).⁷⁹ Důležitost nového začátku dokládá i pozice EU. Tato myšlenka se stala jednou z vůdčích myšlenek při přijímání směrnice o restrukturalizaci a insolvenční. Unijní zákonodárce zde harmonizoval požadavek, aby bylo podnikatelům (podnikajícím fyzickým osobám) umožněn nový začátek nejdéle do 3 let od zahájení řízení o oddlužení. Vymezuje, že cílem je odstranění právní nejistoty, nákladů pro věřitele při vymáhání jejich pohledávek, společenského stigma či omezení další podnikatelské činnosti.⁸⁰

Pozice oddlužení je v současné době velmi nejasná. Podle mého názoru nám k závěru, že je maximalizace uspokojení primárním cílem oddlužení nestačí ani argumentace

⁷² ZEMANDLOVÁ, 2021, Právní rozhledy, op. cit. 809–814.

⁷³ ZEMANDLOVÁ, A. Zásady insolvenčního řízení. In: RONOVSÁ, K., HAVEL, B., LAVICKÝ, P., a kol. *Pocta Prof. Janu Hurdíkovi k 70. narozeninám: základní otázky života, práva a vůbec...!* Brno: Masarykova univerzita, 2021, s. 598–600. ISBN 978-80-210-9938-8.

⁷⁴ Ibid., s. 600.

⁷⁵ ZEMANDLOVÁ, 2021, Právní rozhledy, op. cit., s. 809–814.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ JOKUBAUSKAS, R. Discharge of Debts of Insolvent Entrepreneurs Under the Restructuring and Insolvency Directive. *Utrecht Journal of International and European Law*. 2023, roč. 38, č. 1, s. 69. DOI: <https://doi.org/10.5334/ujel.606>

⁷⁹ MORAVEC, § 1 Předmět úpravy, 2021, op. cit., s. 4–6.

⁸⁰ Bod 72 preamble SRI.

zvláštní částí insolvenčního zákona. Z ní sice vyplývá – např. z již citovaného § 412 odst. 1 písm. h) IZ – apel, k co nejvyššímu uspokojení věřitelů dlužníka, na druhou stranu nelze opomíjet skutečnost, že zákon v tomto směru hodnotí úsilí vyvinuté k tomu cíli. Je proto podle mě otázkou k širší debatě, které se chce dále věnovat ve své další výzkumné činnosti, zda právě ze zvláštní části insolvenčního zákona [viz např. právní úpravu podmínek pro přiznání osvobození v § 412a odst. 1 písm. b) IZ] nevyplývá, že cílem není co nejvyšší uspokojení věřitelů, ale zkoumání vyvinutí dostatečného úsilí ze strany dlužníka, podle čehož soud může rozhodnout o (ne)přiznání osvobození. Co nejvyšší uspokojení věřitelů je přitom jen externalitou tohoto posuzování. K osvobození totiž dojde i u dlužníků, kteří splnili pouze procenta celkového dluhu, pokud toto úsilí vyvinuli. Nutno navíc doplnit, že komentářová literatura je staršího data a nereflakuje zmiňovanou transpoziční novelu, jejíž pojetí se podle mého mínění od ekonomického rozměru oddlužení výrazně vzdaluje. Významně totiž pozměnila, jak bude rozvedeno dále, oddlužení a jeho jednotlivé prvky.

2.1 Východiska myšlenky oddlužení od zbytku dluhů

Než přejdeme k otázce zájmů dlužníka a jeho věřitelů v insolvenčním řízení a specificky oddlužení, je vhodné připomenout si, jak se vůbec zrodila myšlenka, aby dlužníkům bylo za (úspěšně) zvládnuté insolvenční řízení přiznáno osvobození od neuhrazené části dluhů, a jaký má tato skutečnost vztah k (ne)zpeněžování majetku oddlužovaného. Insolvenční právo historicky představovalo kolektivní nástroj věřitelů proti dlužníkovi. Hlavním cílem insolvenčního řízení bylo dosáhnout maximálního uspokojení věřitelů. Zájem dlužníka nebyl zohledněn. Nebylo ani výjimkou, že nepoctiví a pasivní dlužníci byli uvězněni. První myšlenky nového začátku pro dlužníka se objevují v anglosaském právním systému.⁸¹ Od 18. století již anglická společnost nenahlíží na člověka ve finančních problémech jen jako na „zlého či podvodníka“, ale postupem času se zrodila myšlenka, že je nezbytné poctivému a spolupracujícímu dlužníkovi pomoci.⁸² Právě v tomto období se rodí myšlenka, že je žádoucí zajistit nový začátek pro chudého avšak poctivého dlužníka (*fresh start for the poor but honest debtor*).⁸³ Východiskem bylo zajistit, aby dlužník v řízení vystupoval aktivně a spolupracoval. Náležitá součinnost totiž vedla k vyššímu uspokojení věřitelů (*Debtor Cooperation Theory*).⁸⁴

Insolvenční řízení nabízí věřitelům kolektivní postup při vymáhání jejich pohledávek a odstraňuje nedostatky, které s sebou nese individuální postup jednotlivého věřitele za situace, kdy je zřejmé, že plné uspokojení všech věřitelů není možné.⁸⁵ Mezi mnoha teoretickými přístupy k ospravedlnění existence insolvenčního řízení, a specificky oddlužení

⁸¹ JOKUBAUSKAS, 2023, op. cit., s. 599–602. ISSN 1023-263X. DOI: <https://doi.org/10.1177/1023263X231217107>

⁸² O'BRIEN, K. The History and Evolution of Bankruptcy and Personal Insolvency Law From debtors' prisons to the concept of 'discharge of debt'. *Plassey Law Review*. 2024, s. 27–28. Bez ISSN.

⁸³ STARING, G. S. Bankruptcy – An Historical View. *Tulane Law Review*. 1985, roč. 59, č. 5 a 6, s. 1180. ISSN 0041-3992.

⁸⁴ SOUSA, M. D. The Principle of Consumer Utility: A Contemporary Theory of the Bankruptcy Discharges. *Kansas Law Review*. 2016, roč. 58, s. 584–585. ISSN 0083-4025. DOI: <https://doi.org/10.17161/1808.20121>

⁸⁵ SPRINZ, P. § 1 Předmět úpravy, 2019, op. cit., s. 1–3.

od zbytku dluhů, získala své místo teorie dohody mezi věřiteli⁸⁶ (*Creditors' Bargain Theory*).⁸⁷ Tato teorie předpokládá, že insolvenční řízení je jakási forma smlouvy mezi věřiteli, kterou by věřitelé *ex ante* uzavřeli při vědomí, že dojde k úpadku dlužníka⁸⁸ a že individuální vymáhání dluhu by bylo z pohledu všech věřitelů plýtváním.⁸⁹ Cílem této dohody je tak snížení nákladů spojených s vymáháním jednotlivých pohledávek, vyhnutí se neefektivnímu nakládání s majetkovou podstatou dlužníka a snížení administrativních nákladů potřebných na sledování a kontrolu dlužníka.⁹⁰ Stavebním kamenem této teorie je rovněž to, že dohoda zamezí „závodění“ věřitelů o majetek dlužníka při pouhém náznaku finančních potíží. První věřitelé by dostali uspokojení v plné výši, avšak na ostatní by již nic nezbylo. Strach z nulového uspokojení by navíc pro věřitele znamenal navýšení strategických nákladů, které by bylo nezbytné využít na sledování dlužníka a jeho finanční situace, aby mohli eventuálně začít s vymáháním pohledávky jako první.⁹¹

Věřitelé mají na efektivním insolvenčním řízení zásadní zájem. Z povahy věci se nestává, že by měl dlužník dostatečný majetek (tzv. *common pool problem*)⁹² ke zpeněžení, nebo že by během splátkového kalendáře splnil v plné výši pohledávky všech věřitelů. Je nepochybné, že oddlužení od zbytku dluhu může být z jejich pohledu vnímáno jako zásah do jejich vlastnického práva (čl. 11 Listiny, resp. čl. 1 Protokolu č. 1 k Evropské úmluvě). Samotné oddlužení od zbytku dluhu může být i z pohledu věřitelů vnímáno jako vyvlastnění. I v tomto případě nepochybně dospějeme k závěru, že se tak děje na základě zákona a ve veřejném zájmu. Složitěji již budeme argumentovat pro to, zda je věřitelům poskytnuta náhrada a zejména zda je tato náhrada odpovídající.

⁸⁶ Překlad převzat z SPRINZ, § 1 Předmět úpravy, 2019, op. cit., s. 2.

⁸⁷ JACKSON, T.H. Bankruptcy, Non-Bankruptcy Entitlements, and the Creditor's Bargain. *The Yale Law Journal*. 1982, roč. 91, č. 5, s. 859–871. ISSN 440094. DOI: <https://doi.org/10.2307/796070>

⁸⁸ SPRINZ, § 1 Předmět úpravy, 2019, op. cit., s. 2.

⁸⁹ MOKAL, R.J. The Authentic Consent Model: Contractarianism, Creditors' Bargain, and Corporate Liquidation. *Legal Studies*. 2001, roč. 21, č. 3, s. 403–404. ISSN 1748-121X. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1748-121X.2001.tb00174.x>

⁹⁰ DRUKARCZYK, J. Secured debt, bankruptcy, and the creditors' bargain model. *International Review of Law and Economics*. 1991, roč. 11, č. 2, s. 203–204. ISSN 1873-6394. DOI: [https://doi.org/10.1016/0144-8188\(91\)90019-A](https://doi.org/10.1016/0144-8188(91)90019-A)

⁹¹ MOKAL, 2001, op. cit., s. 403–405.

⁹² *Common pool problem* (problém společně užívaného zdroje – sdíleného statku) nastává za situace, když dlužník nemá dostatečná aktiva k uspokojení všech svých věřitelů a snahy jednotlivého věřitele o vymáhání jeho dluhu snižují hodnotu aktiv použitelných k úhradě pohledávek všech věřitelů. Nástroj, jak tento problém řešit, představuje samo insolvenční právo, spočívající na kolektivním vymáhání pohledávek, který brání přidělování aktiv dlužníka tomu věřiteli, který jako první zaznamenal dlužníkovi finanční potíže. Blíže k této problematice viz v českém prostředí RICHTER, T. *Insolvenční právo*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 96; či v zahraničí literatuře např. obecně STEF, N. How does legal design affect the initiation of a firm's bankruptcy? *Economic Modelling*. 2022, č. 114, s. 1. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2022.105918>; nebo WEIJS, R.J. Harmonisation of European Insolvency Law and the need to tackle two common problems: common pool & anticommmons. *International Insolvency Review*. 2012, roč. 21, č. 2, s. 67–83. DOI: <https://doi.org/10.1002/iir.1197>

Evropský soud pro lidská práva (dále „ESLP“) dochází k závěru, že ani osvobození od neuhrazené části dluhu nepředstavuje porušení práva na ochranu majetku.⁹³ Uvádí, že úpadek dlužníka je složitý socioekonomický problém, který musí být řešen.⁹⁴ Stát má povinnost úpadek dlužníka řešit.⁹⁵ ESLP přitom ponechává státům poměrně široký prostor pro to, jak právní úpravu oddlužení nastaví. Teprve případná nepřiměřenost úpravy bude představovat ze strany státu porušení práva na ochranu majetku věřitelů⁹⁶ a eventuálně i dlužníka.

Ve zkoumané problematice proto vyvstává otázka, zda lze jako souladné s právem na ochranu majetku věřitelů považovat možnost, aby bylo dlužníku přisouzeno osvobození od placení zbylých dluhů za situace, kdy nebude zpeněžen majetek, který je dlužníkovým obydlím. Pravděpodobně lze nalézt shodu, že je ve veřejném zájmu, aby se dlužník nedostal do závažných problémů spojených s ubytováním sebe či své rodiny v průběhu řízení o oddlužení. Případné problémy by mohly výrazně narušit průběh řízení a znamenat zásah do pravidelných splátek. Je ovšem současně přiměřený? Právě na tomto bodě právní úprava ztroskotává. Jsem toho názoru, že nelze po věřitelích spravedlivě požadovat, aby to byli právě oni, kdo ponese následky rozhodnutí státu, že je vhodné, aby bylo oddlužovanému ponecháno jeho obydlí. Ochrana a zajištění bytových potřeb jednotlivce je otázkou sociální politiky státu. Je proto zásadní, že by to měl být stát sám, který v rámci systému sociálního zabezpečení nalezne řešení, aby na dlužníka prodej jeho obydlí v průběhu oddlužení zásadním způsobem nedopadl a neměl pro něj kritické následky.⁹⁷ Opačně se totiž jedná o přenášení tíže sociální funkce oddlužení na věřitele. Věřitelé již akceptují, že po úspěšném oddlužení nebudou moci zbytek svých pohledávek vymáhat, je otázka, zda lze na jejich bedra přenést ještě tíhu toho, že bude dlužníku ponecháno jeho obydlí, a to bez zaručené míry jejich uspokojení. A i při zaručené míře uspokojení si musíme připomenout, že pro věřitele není rozhodující jen míra uspokojení, ale samozřejmě i čas, ve kterém jim bude pohledávka uhrazena. V následující části rozebereme, proč je vyvažování zájmů dlužníka a jeho věřitelů nezbytným předpokladem řádně fungujícího insolvenčního řízení, respektive řízení o oddlužení.

2.1.1 Naplňuje zákonná úprava sledovaný cíl?

To ovšem není jediný problém institutu chráněného obydlí. Je nepochybné, že právní úprava sleduje legitimní cíl, kterým je ochrana obydlí oddlužovaného. Důvodová zpráva k oddlužovací novele zdůrazňuje specifika oddlužení a uvádí, že „[z]ájem věřitelů na co možná nejvyšším uspokojení pohledávek je zde vyvážen zájmem dlužníka i společnosti na navrácení dlužníka do běžných socioekonomických vztahů. Důsledek takové úvahy ústí v záměr zachovat dlužníkovi během oddlužení určité materiální zájmy – buď přijde dlužník o své obydlí a bude nucen obstarat si náhradní

⁹³ Viz např. rozsudek ESLP ze dne 9. 2. 2023, ve věci *Katona a Závarský proti Slovensku*, stížnosti č. 43932/19 a 43995/19, či rozsudek ESLP ze dne 12. 12. 2017, ve věci *Acar a ostatní proti Turecku*, stížnost č. 26878/07.

⁹⁴ *Katona a Závarský proti Slovensku*.

⁹⁵ Nález ÚS ze dne 1. 6. 2020, sp. zn. I. ÚS 1575/16.

⁹⁶ *Katona a Závarský proti Slovensku*.

⁹⁷ V tomto směru lze odkázat na nově přijatý zákon č. 175/2025 Sb., poskytování některých opatření v podpoře bydlení (zákon o podpoře bydlení), který nabude účinnosti od 1. 1. 2026, jehož cílem je mj. poskytování některých podpůrných opatření v bydlení [§ 1 písm. c) tohoto zákona].

*obydlí, anebo dojde ke dlouhodobému postihování příjmu.*⁹⁸ Právě posledně uvedené zdůvodnění je ovšem problematické, uvážíme-li, že pokud má dlužník vysoké dluhy a nadlimitní obydlí, bude nucen si obstarat náhradní obydlí a současně – a to v rozporu s cílem zákonodárce – mu bude dlouhodobě postihován jeho příjem. Jeho materiální zázemí proto žádným způsobem ochráněno nebude. Kladu si proto otázku, kam „nejednou“ zájem oddlužovaného a společnosti na navrácení dlužníka do běžných socioekonomických vztahů a zejména záměr zachovat dlužníku určité materiální zázemí zmizel?

Tento účel by přitom mohl být zachován a naplněn za situace, kdy by dlužník měl povinnost vydat do majetkové podstaty po zpeněžení jeho obydlí pouze tu částku, která převyšovala hranici podle prováděcího předpisu. Sprinz a Chytil v tomto směru dokonce poukazují na to, že existují jak legitimní argumenty pro to, aby měl dlužník povinnost vydat celou částku ze zpeněžení obydlí, tak legitimní argumenty pro to, aby vydal pouze částku přesahující hodnotu určenou podle nařízení o způsobu určení hodnoty obydlí. S tímto názorem lze souhlasit. Sprinz a Chytil nakonec ve světle zásady rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů⁹⁹ dávají přednost prvé zmiňované variantě, tedy dlužník má povinnost vydat celou částku.¹⁰⁰ K tomuto výkladu se přiklonila i soudní praxe, jak vyplývá z některých řízení, ve kterých bylo zpeněžováno obydlí dlužníka.¹⁰¹ Osobně zastávám názor, že by ovšem v tomto případě mohl mnohem lépe obstát výklad opačný, než ke kterému se kloní Sprinz a Chytil. Takový výklad totiž mnohem více odpovídá cíli, který zřejmě sledoval zákonodárce a vyjádřil jej v důvodové zprávě, tj. poskytnout dlužníkovi alespoň určité materiální zázemí.¹⁰² Opačný výklad ovšem tuto myšlenku opouští.

Z tohoto pohledu se mi jeví výklad, který počítá s tím, že by dlužník vydal pouze finanční prostředky nad zjištěnou hodnotu, vhodnější. Současně by podle mého názoru nebylo ani problematické, pokud by toto bylo spojeno s tím, že dlužník si musí za zbylou část zajistit jiné obydlí, jinak bude muset finanční prostředky vydat v plné výši. Konečně je otázkou, zda je dosahováno legitimního cíle skrze současnou zákonnou úpravu efektivně. V tomto ohledu poukazují na to, že insolvenční zákon tento zájem chrání pouze u dlužníků, kteří „mají to štěstí“ a jejich obydlí má hodnotu, která je v daných limitech. Důvodová zpráva sice počítá s tím, že vlastnictví nemovitosti znamená nižší měsíční fixní náklady a dlužníkovi proto zůstává více prostředků na splátky věřitelům,¹⁰³ avšak sama právní úprava žádným způsobem snížené fixní měsíční náklady nezohledňuje. Dlužníku zachování obydlí měsíční splátky nenavyšuje a délka splátkového kalendáře ani není prodloužena. Současně oddlužovanému, který vlastním obydlím nedisponuje nebo jehož obydlí bylo jako nadlimitní zpeněženo, žádnou formu úlevy insolvenční zákon nepřináší. Za dané situace je nutno

⁹⁸ Důvodová zpráva z 29. 1. 2018, sněmovní tisk 71/0, 2018, op. cit., s. 30.

⁹⁹ Zásada je vyjádřena v § 5 písm. b) IZ.

¹⁰⁰ SPRINZ, CHYTIL, § 398 Způsoby oddlužení, 2019, op. cit., s. 1061–1062.

¹⁰¹ Srov. soudní praxi např. usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 27. 9. 2021, č. j. KSHK 35 INS 9712/2019-B-64, usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 13. 10. 2021, č. j. KSPH 67 INS 14267/2020-B-79, či usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ze dne 4. 11. 2024, č. j. KSPA 65 INS 22592/2021-B-87.

¹⁰² Důvodová zpráva z 29. 1. 2018, sněmovní tisk 71/0, 2018, op. cit., s. 30.

¹⁰³ Ibid., s. 30.

na ustanovení o ochraně obydlí jako na úpravu, která vytváří neodůvodněnou nerovnost mezi dlužníky. Sleduje sice legitimní cíl, avšak není sledován efektivně, neboť jej nechrání ve všech případech.

Problematicčnost lze demonstrovat na hypotetickém příkladu. Představme si dva dlužníky, kteří žijí společně se svými rodinami v obydlích, jejichž hodnota určená podle nařízení o způsobu určení hodnoty obydlí je 2 miliony Kč. První dlužník má byt, jehož hodnota byla znalcem určena na částku 1 990 000 Kč. Druhý má byt znalecky oceněný na částku 2 010 000 Kč. Zatímco u prvního bude potřeba chránit jeho materiální zázemí, u druhého dlužníka již nikoli – a to žádným způsobem. Pakliže bude jeho dluh vyšší, nemusí mu zpeněžení majetku pomoci ani k plnému uspokojení nezajištěných věřitelů či dříve k nastoupení zkráceného tříletého oddlužení při splnění alespoň 60 % pohledávek nezajištěných věřitelů před 36. měsícem oddlužení. V tomto směru odkazuji na výše představený výklad, že dlužník vydá do majetkové podstaty pouze tu část výtěžku ze zpeněžení jeho obydlí, která přesáhla hodnotu určenou podle nařízení vlády o způsobu určení hodnoty obydlí. Tento výklad § 398 odst. 6 IZ by mohl odstranit i uvedenou nerovnost, nicméně v praxi se neobjevuje a i právní doktrína jej odmítá.¹⁰⁴ Dlužníku by v tomto případě zůstaly finanční prostředky, které by mohl použít na získání vlastního bydlení, které bude v takové hodnotě, které je podle zákonodárce adekvátní.

Ochranu obydlí, respektive bytových potřeb dlužníka, sice vnímám jako legitimní cíl, zákonodárce však nezvolil efektivní způsob. To přitom může vytvářet zejména u věřitelů pochybnosti, proč v některých případech mají ochranu obydlí tolerovat a v jiných ne. Ochrana obydlí oddlužovaného je poskytována na úkor právě práv věřitelů a je otázkou, jaké místo nachází v ochraně mezi zájmy dlužníka a jeho věřitelů.

3 Rovnováha mezi zájmy dlužníka a věřitele

Fungující právní úprava insolvenčního řízení a specificky oddlužení vyžaduje ke svému řádnému fungování optimální vyvážení zájmů dlužníka a jeho věřitelů.¹⁰⁵ Jak již bylo řečeno, v souladu s § 1 IZ chápe současná právní doktrína jako hlavní účel insolvenčního řízení nové uspořádání majetkových poměrů dlužníka se současným uspokojením věřitelů, a toto uspokojení by mělo být co nejvyšší a zásadně poměrné. Poukazuje na to, že tento účel sleduje insolvenční řízení i v případě oddlužení jakožto sanačního způsobu řešení úpadku.¹⁰⁶

V případě oddlužení ovšem není tento účel jediný a nutno si uvědomit, že cílem je také poskytnout oddlužovanému možnost začít život bez dluhů, tedy poskytnout mu tzv. nový začátek (*fresh start*). Oddlužení se tak v průběhu času stalo nástrojem více sociálním nežli

¹⁰⁴ SPRINZ, CHYTIL, § 398 Způsoby oddlužení, 2019, op. cit., s. 1061–1062.

¹⁰⁵ K této problematice předpokládám, že budu v letošním roce ve spoluautorství publikovat příspěvek s názvem *Appropriate Balance of Interests between Creditors and Debtor on the Level of Simple Law* v monografii pod vedením Ass.-Prof. Mag. Dr. Gerharda Sarri, Universität Wien, Institut für Unternehmens- und Wirtschaftsrecht, a doc. JUDr. Petra Lavického, Ph.D., Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra civilního práva procesního.

¹⁰⁶ ZEMANDLOVÁ, 2021, Právní rozhledy, op. cit., s. 809–814; či SPRINZ, § 1 Předmět úpravy, 2019, op. cit., s. 3.

ekonomickým. Tento postup se projevil i přijetím institutu chráněného obydlí. Zákodárce jeho přijetím podle mého názoru jednoznačně upozadil zájem věřitelů na co možná nejvyšší uspokojení pohledávek¹⁰⁷ a dal naopak přednost sociální funkci oddlužení.¹⁰⁸ Tento institut byl ovšem přijímán za situace, kdy základní nastavení představovalo oddlužení v pěti-letém pásmu. Jak článek poukazuje výše, institut chráněného obydlí vykazoval již od přijetí nedostatky, pro něž mohlo být pro věřitele těžko obhajitelné, proč má být oddlužovanému jeho obydlí zachováno.

Nicméně od roku 2019 prošel insolvenční zákon mnoha více či méně zásadními změnami. Pod vlivem unijního práva¹⁰⁹ musely členské státy zajistit, aby podnikající fyzická osoba, která je dlužníkem, zpravidla získala oddlužení ve smyslu osvobození od neuhrazených pohledávek nejpozději do tří let – v českém prostředí – od schválení oddlužení. EU harmonizací směřuje ke zkracování délky oddlužení pro podnikající fyzické osoby. Pro nepodnikající fyzické osoby, mezi které typicky řadíme spotřebitele, unijní směrnice o restrukturalizaci a insolvenční otázku délky oddlužení nestanovila. Nabádala ovšem státy, aby i u nich zkrácení zvážily.¹¹⁰ Německo tento apel vyslechlo, toto zkrácení rozšířilo nad rámec směrnice a nyní umožňuje oddlužení ve (zkráceném) tříletém časovém pásmu i pro tzv. spotřebitelské insolvenční řízení (*Verbraucherinsolvenzverfahren*).¹¹¹

Shodný postup zvolila i Česká republika.¹¹² Svůj postup odůvodnila zejména dvěma skutečnostmi. První z nich stojí na myšlence, že případný odlišný postup pro podnikající a nepodnikající osoby by znamenal formu diskriminace, pokud by podnikající fyzická osoba získala oddlužení rychleji.¹¹³ Zároveň podle důvodové zprávy nelze pominout, že by odlišování oddlužení pro tyto skupiny mohlo vytvářet podhoubí pro fingované závazky z podnikání, a to jenom pro účely dosáhnutí na zkrácené tříleté pásmo. Druhý problém je v tom, že rozlišení, zda se jedná, či nejedná o závazky z podnikání, by bylo natolik problematické,¹¹⁴ že soudní spory o této otázce by mohly zahltit justici.¹¹⁵

¹⁰⁷ § 1 písm. a) IZ ve spojení s § 5 písm. a) IZ.

¹⁰⁸ SPRINZ, CHYTIL, § 1 Předmět úpravy, 2019, op. cit., s. 3.

¹⁰⁹ Čl. 21 odst. 1 SRI.

¹¹⁰ Bod 21 preambule ke směrnici o restrukturalizaci a insolvenční. Blíže k této možnosti též MCCORMACK, G. *The European Restructuring Directive*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2021, s. 218–222. ISBN 978-1-78990-880-0.

¹¹¹ Změna byla přijata na základě Gesetz vom 22. Dezember 2020 – BGBl. I 2020, Nr. 67 vom 30. Dezember, S. 3328, zur weiteren Verkürzung des Restschuldbefreiungsverfahrens und zur Anpassung pandemiebedingter Vorschriften im Gesellschafts-, Genossenschafts-, Vereins- und Stiftungsrecht sowie im Miet- und Pachtrecht.

¹¹² § 412a odst. 2 písm. b) IZ, ve znění účinném od 1. 10. 2024. Změna byla provedena na základě zákona č. 252/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 119/2001 Sb., kterým se stanoví pravidla pro případy souběžně probíhajících výkonů rozhodnutí, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹³ Důvodová zpráva z 29. 1. 2018, sněmovní tisk 71/0, 2018, op. cit. s. 25–26.

¹¹⁴ *Ibid.*, s. 26–27.

¹¹⁵ *Ibid.*, s. 58.

Provedená novelizace se institutu chráněného obydlí žádným způsobem nedotýká, třebaže oddlužení bylo podstatně zkráceno, a to nejen pro podnikající, ale i nepodnikající fyzické osoby. Zkrácení základního pásma splátkového kalendáře z pěti let na tři roky se přitom může významně projevit v míře uspokojení nezajištěných věřitelů. Kladu si proto otázku, zda je vhodné, aby byl institut chráněného obydlí zachován i ve znění insolvenčního zákona účinného od 1. 10. 2024. V provedených změnách lze vnímat, že zákonodárce opětovně upřednostnil zájmy dlužníka, a tedy sociální funkci oddlužení. Otázkou nicméně zůstává, zda lze při zkrácení doby trvání oddlužení a bezpochyby implicitně i míry uspokojení nezajištěných věřitelů požadovat po nich, aby akceptovali, že dlužníku může být přiznáno nejen osvobození od placení neuhrazené části dluhu, ale současně s ním mu je nabízena i možnost ponechat si obydlí.

Jak již bylo opakovaně řečeno, v současné společnosti nelze oddlužení upřít jeho sociální funkci. I přesto, že vnímám akcent sociálního rozměru oddlužení a vnímám posun v této problematice, domnívám se, že ponechání obydlí dlužníku bez jakéhokoliv benefitu pro věřitele představuje absolutní rezignaci na základní východiska insolvenčního řízení a na práva a zájmy věřitelů. Insolvenční řízení je stále kolektivním nástrojem věřitelů, jak od dlužníka získat alespoň část dluhů. I za situace, že bychom uznali osvobození od zbytku dluhů a nový začátek pro dlužníka primárním účelem oddlužení jakožto jednoho ze způsobů řešení úpadku, nelze úplně rezignovat na eventuální sekundární účel, kterým by stále bylo co možná nejvyšší uspokojení věřitelů dlužníka. Jak správně uvádí ÚS, úpadek dlužníka je „*přirozenou součástí hospodářského života a podnikání*.“¹¹⁶ Stát je proto povinen poskytnout takový postup, který umožní tento nepříznivý stav odstranit. Tím stát plní svou roli na poli demokratickém a ekonomickém.¹¹⁷ Mám za to, že z toho vyplývá povinnost státu, aby vymezil takové podmínky insolvenčního řízení, které budou výhodné a vyvážené pro obě strany. Jedině tak budou mít strany zájem do řízení vstupovat, jeho průběh podporovat a výsledek akceptovat.

Vyvažování zájmů dlužníka a věřitelů v řízení o oddlužení je proto nezbytným předpokladem. Otázkou je, jakou roli v tomto hraje chráněné obydlí. Musíme si totiž uvědomit, že jsou to věřitelé, na jejichž úkor je osvobození dlužníku přiznáno. V tomto směru se projevuje i fakt, že „*výklad insolvenčního zákona provedený soudem musí být vždy takový, aby nezasahoval nepřiměřeně do majetkových práv [třetích osob] zaručených čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a nepreferoval na jeho úkor majetková práva věřitelů a současně dbal na plnění úkolů státu při vytváření podmínek rozvoje tržního hospodářství (preambule Ústavy, čl. 7, čl. 97 odst. 1 a čl. 98 odst. 1 Ústavy, příp. čl. 2 odst. 1 Listiny)*.“¹¹⁸ Tuto myšlenku by proto neměl opouštět při tvorbě legislativních změn ani zákonodárce.

Neudržitelnost institutu chráněného obydlí se podle mého mínění jeví i pohledem dat. Z dostupných zdrojů vyplývá, že v období 2013 až 2018 dlužníci v oddlužení v průměru uhradili 56 % ze svých dluhů. Lidé, kteří vstoupili do oddlužení v roce 2022, měli očekávané

¹¹⁶ Nález ÚS ze dne 1. 6. 2020, sp. zn. I. ÚS 1575/16, bod 30.

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Ibid.

uspokojení svých nezajištěných věřitelů v průměru ve výši 22 %.¹¹⁹ Už za této situace můžeme váhat, zda oddlužení naplňuje zásadu, že v insolvenčním řízení má dojít k co nejvyššímu uspokojení věřitelů. Na takovou výši průměrného uspokojení nezajištěných věřitelů nahlížíme jako na velmi tristní. Přitom změna ve formě zkrácení splátkového kalendáře – a to pro všechny dlužníky – znamená zkrácení oddlužení o 24 měsíců (tj. 24 měsíčních plateb). Fakt, že navíc zákon nestanovuje jednotnou minimální míru uspokojení pro účely splnění oddlužení a následné osvobození od dluhů, bude znamenat další významné snížení věřitelům v oddlužení uhrazeného plnění. *Insol Centrum* predikuje, že tříletý splátkový kalendář může míru uspokojení nezajištěných věřitelů snížit na 6,5 %.¹²⁰ Uspokojení věřitelů se proto významně sníží, ledaže budou vyvíjet další aktivitu tak, aby bylo dlužníkově oddlužení prodlouženo.¹²¹ Pevná a jednotná požadovaná hranice míry uspokojení nezajištěných věřitelů v Česku až do oddlužovací novely ale existovala.¹²²

Vývoj právní úpravy oddlužení ovšem každou další novelou přistupuje ke zmírňování požadavků kladených na dlužníky.¹²³ Česká advokátní komora ve svých připomínkách k návrhu novely vhodně poukazuje na to, že oddlužení v délce tří let je „*neuvážená podpora nezodpovědného ekonomického chování spotřebitelů bez adekvátního vyhodnocení současného právního rámce*“, která „*může vést ke úpadkům věřitelů, ze kterých se stanou dlužníci, což povede k destabilizaci ekonomicko-sociálního míru ve společnosti*.“¹²⁴ To vhodně reflektuje fakt, že oddlužení ve smyslu osvobození od neuhrazené části pohledávek je dlužníkům poskytováno na úkor věřitelů. A jsou to jejich práva, která by měla být v řízení zohledněna a chráněna.

¹¹⁹ Ekonomické, sociální a politické dopady novely oddlužení. *Insol centrum* [online]. 2024 [cit. 25. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.insolcentrum.cz/ekonomicke-socialni-a-politicke-dopady-novely-oddluzeni/>

¹²⁰ *Ibid.*

¹²¹ § 412b odst. 6 IZ, ve znění pozdějších předpisů.

¹²² Právní úprava do oddlužovací novely předpokládala, že dlužník uhradí alespoň 30 % (zjištěných) pohledávek nezajištěných věřitelů. Ve smyslu § 395 odst. 1 písm. a) IZ, ve znění účinném od 1. 1. 2008 do 31. 5. 2019, insolvenční soud zamítl návrh na povolení oddlužení, jestliže se zřetelem ke všem okolnostem lze důvodně předpokládat, že hodnota plnění, které by při oddlužení obdrželi nezajištění věřitelé, bude nižší než 30 % jejich pohledávek, ledaže tito věřitelé s nižším plněním souhlasí. Naopak, nesplnil-li oddlužovaný předpokládanou míru až v průběhu řízení, soud mu nepřiznal osvobození. I přesto mohl soud osvobození dlužníku přiznat, a to k návrhu dlužníka, pokud prokáže, že požadované hodnoty plnění nebylo dosaženo v důsledku okolností, které nezavinil, a zároveň, že částka, kterou tito věřitelé na uspokojení svých pohledávek dosud obdrželi, není nižší než částka, které by se jim dostalo, kdyby dlužníkův úpadek byl řešen konkursem (§ 415 IZ, ve znění účinném od 1. 1. 2008 do 31. 5. 2019).

¹²³ K tomu viz např. DVOŘÁKOVÁ, 2020, op. cit., či TESAŘ, 2023, op. cit.

¹²⁴ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů. *ODok Úřadu vlády České republiky* [online]. 2023, Přípomínky České advokátní komory č. j. 07.32-000012/22, s. 3 [cit. 25. 6. 2024]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/ALBCKUKK2QC/>

Zmírňování podmínek pro získání osvobození od zbytku dluhů není podle některých zdrojů podporováno ani společensky.¹²⁵ Rozvolnění podmínek pro oddlužení je problematické tím spíše, pokud k němu dochází za současného snižování míry uspokojení. Je nutné si uvědomit, že míra uspokojení se dotýká i skupiny, kterou můžeme označit jako nedobrovolní věřitelé. Může se jednat o drobné podnikatele, kteří pro dlužníky vykonávali určité služby či díla. Zastávám názor, že není v zásadě žádný problém nastavit podmínky průběhu oddlužení tak, aby bylo zachování obydlí z pohledu věřitelů udržitelné. Velmi inspirativní v tomto směru mohou být zahraniční právní úpravy.¹²⁶

3.1 Nejen zájem věřitelů, ale i státu a společnosti

Je vhodné nicméně uvést, že v insolvenčním řízení – a zejména řízení o oddlužení – se v současnosti ukazuje trend, aby nebyl zohledňován pouze střet zájmů dlužníka a jeho věřitelů, ale do celého procesu ještě vstupují zájmy státu, respektive společnosti jako celku. To se projevuje již zmíněnou sociální funkcí oddlužení. Oddlužení se proto ocitá na hraně sociální politiky státu, když pomáhá fyzickým osobám překonat finanční obtíže. Tíhu této pomoci ovšem stát přenáší na věřitele.

Stát přitom má na finančním „uzdravení“ dlužníka obrovský zájem. Usiluje o to, aby se dlužník sociálně i ekonomicky reintegroval zpět do společnosti. Chce, aby se dlužník znovu začlenil na trh práce i se všemi důsledky z toho plynoucími, jako je např. platba zdravotního a sociálního pojištění.¹²⁷ Dlužník díky tomuto návratu platí daně, přispívá do systému sociálního zabezpečení a zároveň přestává žít v šedé zóně, kdy neplatil daně a zpravidla jenom čerpal dávky státní sociální politiky. To pro stát přitom vyznívá významně pozitivně.

¹²⁵ Viz k tomu např. ČESKÁ ASOCIACE VĚŘITELŮ. Průzkum: Češi nesouhlasí s dalšími úlevami pro dlužníky, mají dluhy splatit. *Advokátní deník* [online]. 2021 [cit. 15. 9. 2025]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/03/15/podle-pruzkumu-cesi-nesouhlasí-s-dalsimi-ulevami-pro-dluzniky-meli-by-dluhy-splatit/>; SEHNÁLKOVÁ, M. Průzkum: Zmírňování oddlužení se nelíbí. Protí je 62 procent Čechů. *Češi v právu* [online]. 2024 [cit. 3. 1. 2025]. Dostupné z: <https://www.cesivpravu.cz/blog/pruzkum-zmirneni-oddluzeni-se-nelibi-vetsine-cechu/>; KUCHAR, P. Výsledky ankety mezi starosty. Zadlužení občanů. *Insol Centrum* [online]. 2021 [cit. 15. 9. 2025]. Dostupné z: <https://www.insolcentrum.cz/pruzkum-postoju-starostu-k-zadluzeni-obcanu/>. Zejména tam odkazovaná nezkrácená prezentace; či Veřejnost vyjádřila v průzkumu veřejného mínění nesouhlas se zmírňováním podmínek oddlužení. *Unie zaměstnavatelských svazů ČR* [online]. 2024 [cit. 15. 9. 2025]. Dostupné z: <https://www.uzs.cz/soubory/prezentace%2004-2024-f.pdf>; případně k některým závěrům i kritika odborné veřejnosti, k čemuž viz zejména Vláda schválila plošné zkrácení doby oddlužení. *Oborná veřejnost s rozhodnutím nesouhlasí. Shoduje se, že jde o čistě politické rozhodnutí. Ústav státu a práva* [online]. 2023 [cit. 15. 9. 2025]. Dostupné z: <https://www.ilaw.cas.cz/uvod/aktuality/vlada-schvalila-plosne-zkraceni-doby-oddluzeni.html>. Opačně lze ale poukázat např. na Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů. *ODok Úřadu vlády České republiky* [online]. 2023. Přípomínky zmocněnkyně vlády pro lidská práva [cit. 9. 11. 2025]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/ALBCKUKK2QC/>; kde zmocněnkyně vlády vyjadřuje potřeby zavést nulové oddlužení, obdobně též výzva k EU viz FSUG Opinion Paper on Personal Insolvency. *Financial Services User Group* [online]. 11. 9. 2023 [cit. 9. 11. 2025]. Dostupné z: https://finance.ec.europa.eu/publications/fsug-opinions-2023_en; či též Výzkum: K oddlužení odrazuje výše srážek i nezalost – změna parametrů může vyřešit neřešitelné exekuce. *Institut prevence a řešení předlužení* [online]. 26. 5. 2022 [cit. 9. 11. 2025]. Dostupné z: <https://www.institut-predluzeni.cz/novinky/vyzkum-k-oddluzeni-odrazuje-vyse-srazek-i-nezalost-zmena-parametru-muze-vyresit-neresitelné-exekuce-57/>

¹²⁶ To bude v textu dále rozvedeno v části příspěvku, která se věnuje ochraně obydlí v zahraničí.

¹²⁷ LIND, 2021, op. cit., s. 49–51.

Skutečnost, že bude v řízení o oddlužení dlužníku přiznáno osvobození od placení neuhrazené části dluhů věřitelům a zároveň zachováno jeho obydlí přitom působí stejným způsobem. Stát má větší jistotu, že bude dlužníkova reintegrace úspěšná než za situace, kdy by se musel dlužník potýkat ještě s bytovými problémy. Nelze ovšem přehlédnout, že v tomto směru se již bavíme o zájmech státu, které stojí v oblasti státní sociální politiky a měly by být řešeny v České republice třeba skrze příspěvek na bydlení¹²⁸ nebo doplatek na bydlení.¹²⁹

Ve světě se ovšem můžeme setkat i s přístupem, kdy státy tuto skutečnost přijaly a zahrnují problematiku řešení dluhů pro fyzické osoby do své sociální politiky. Z teoretického pohledu se jedná o tzv. milostivý model oddlužení (*Gnaden-model*), který nalezneme ve skandinávských zemích, Francii, Belgii či Nizozemsku.¹³⁰ Ve Švédsku například zákonodárce tuto odpovědnost přijal tak, že řízení je státem plně hrazeno.¹³¹ Tímto způsobem se samozřejmě u nízkopříjmových dlužníků významně zvyšuje míra uspokojení věřitelů, protože dlužník nemusí nést náklady řízení, a zejména náklady spojené s činností insolvenčního správce.

3.2 Rovnováha zájmů podle novely insolvenčního zákona

Hovoříme-li o institutu chráněného obydlí, je třeba poukázat i na to, co přinesla přijatá novela insolvenčního zákona. Změny se nedotýkají jen délky splátkového kalendáře, ale novela přinesla i další novinky. Zákonodárce se snažil odstranit i nejasnosti, které spočívaly zejména v posuzování náležitého úsilí dlužníka ve smyslu § 412 odst. 1 písm. h) IZ.¹³² Novela je projevem snahy řízení o oddlužení více individualizovat. Současně ovšem chce oddlužení upravit tak, aby každý dlužník vyvinul maximum úsilí k tomu, aby své věřitele uspokojil v co nejvyšší míře a aby bylo možné naplnění této podmínky řádně vyhodnotit. Tento postup lze přitom kvitovat, neboť mnohem lépe sleduje vyvážení zájmů dlužníka a jeho věřitelů, které jsou v řízení v neustálém střetu.

Novela se snaží zohlednit i příjmový potenciál každého dlužníka a konkrétní řízení přizpůsobit jednotlivci. Zatímco úprava účinná do 30. 9. 2024 předpokládala (vyvratitelná domněnka) ve smyslu § 412a odst. 1 písm. c) IZ, že oddlužovaný splnil požadavek veškerého úsilí, které po něm bylo možno spravedlivě požadovat, k plnému uspokojení pohledávek svých věřitelů, pokud věřitelům uhradil alespoň 30 % jejich pohledávek. Úprava ve znění účinném od 1. 10. 2024 počítá s tím, že tato hranice bude vždy individualizována a určena soudem s přihlédnutím k návrhu insolvenčního správce. Jak vyplývá z důvodové zprávy k projednávané novele, dlužník tak bude nucen využít svůj příjmový potenciál a dosahovat adekvátní

¹²⁸ Srov. § 24 a násl. zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.

¹²⁹ Srov. § 33 a násl. zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.

¹³⁰ HEUER, J.-O. Private Überschuldung und Sozialpolitik: Varianten der staatlichen Regulierung von Verbraucherinsolvenz und Restschuldbefreiung. *Zeitschrift für Sozialreform*. 2015, roč. 61, č. 3, s. 330–332. ISSN 2366-0295. DOI: <https://doi.org/10.1515/zsr-2015-0306>

¹³¹ Právní úpravu lze nalézt v tamním zákon restrukturalizaci, který nese označení Skuldsaneringslag (2016:675), utfärdad 2. 6. 2016. Dlužník platí pouze paušální náklady zprostředkování plateb, které činí 500 švédských korun ročně. 1,00 švédská koruna (SEK) činí 2,19 korun českých (CZK), a to k 31. 12. 2024.

¹³² Ke kritice požadavku spravedlivého úsilí viz TESAŘ, 2023, op. cit., s. 47 a 91.

mzdy, respektive jiného příjmu,¹³³ a to i s ohledem na potenciální vývoj do budoucna. Cílem proto je, aby dlužníkovy splátky byly adekvátní a dlužník nesnižoval svoje příjmy.¹³⁴ Lze říci, že jsou lépe zohledněny zájmy věřitelů, jakož i dlužníka.

Ke zjednodušení a zpřehlednění procesu hodnocení příjmového potenciálu Ministerstvo spravedlnosti vytvořilo v souladu s § 412 odst. 4 IZ nástroj pro vyhodnocení příjmového potenciálu dlužníka v oddlužení (dále „nástroj“).¹³⁵ Cílem tohoto nástroje je především hodnotit potenciál dlužníka co do přiměřené výdělečné činnosti. Nástroj pracuje s kritérii jako např. pohlaví, věk, vzdělání, obor, region. Insolvenční správce či soud takto získá statistické údaje o postižitelných příjmech dlužníka s podobnou charakteristikou. Následně lze díky nástroji určit u oddlužované osoby percentil, z něhož vyplývá, kolik procent lidí se shodnými kritérii má nižší příjem.¹³⁶ Z takto získaných dat soud určí, jakých příjmů by měl dlužník dosahovat a při zohlednění dalších skutečností, jako třeba jeho dalšího majetku, určí celkovou míru uspokojení, které by měl v průběhu trvání schváleného oddlužení dosáhnout.

Věřitelé mají jistotu, že dlužník plní tolik, co po něm lze požadovat, a dlužník má (právní) jistotu ohledně toho, co se od něj očekává k řádnému plnění podmínek schváleného oddlužení. Tento postup předpokládá, že soud dostatečným způsobem přezkoumá příjmy oddlužovaného před vstupem do oddlužení, a to ideálně z dlouhodobého hlediska. Současně bude nezbytné, aby následně vyhodnotil důvody, proč o některé ze svých dřívějších příjmů přišel či zda může (reálně) dosáhnout příjmů vyšších. V tomto směru může být inspirací životopis, který musí dlužník přiložit s návrhem na povolení oddlužení na Slovensku.¹³⁷ Za předpokladu, že by zákon spojoval s uvedením nepravdivých informací v životopise nepoctivý záměr dlužníka, mohl by tento způsob řádně fungovat.

Nicméně pořád je vhodné mít na paměti, že tento nový model neumožňuje věřitelům předběžně nastavit pravidla poskytnutí půjčky, úvěru či jiné služby tak, aby zohlednil rizika spojená s úpadkem dlužníka. Soudy totiž již nemají jednotnou hranici, kterou chápeme jako férovou pro věřitele, ale ověřujeme toliko individuální snahu dlužníka. V tomto ohledu již proto nemá být nenahliženo na řízení o oddlužení jako na kolektivní nástroj věřitelů (jak je insolvenční řízení tradičně chápáno) při úpadku dlužníka, ale jako na nástroj státu, jak ověřit, že dlužník vyvinul alespoň nějakou snahu, která odpovídá jeho možnostem a už jen mimochodem se výsledek projevuje i ve sféře jeho věřitelů.

Otázkou je i to, jak bude insolvenčními soudy při určování předpokládané míry uspokojení a měsíční splátky k tomu vedoucí ve smyslu § 406 odst. 3 písm. c) IZ postupováno,

¹³³ Důvodová zpráva z 21.6.2023, sněmovní tisk 491/0, vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, 2023, s. 53. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=9&CT=491&CT1=0>

¹³⁴ STRNAD, Z., BISTÁROVÁ, E. § 406 Rozhodnutí o schválení oddlužení. In: KOZÁK, BROŽ, STANISLAV, STRNAD, ZRŮST, ŽIŽLAVSKÝ a kol., 2025, op. cit., s.1195.

¹³⁵ Informace týkající se hodnocení schopností a možností dlužníka vykonávat výdělečnou činnost. *Ministerstvo spravedlnosti* [online]. 2025 [cit. 15. 9. 2025]. Dostupné z: <https://insolvence.justice.cz/prijmova-potencialita-dluznika/>

¹³⁶ Ibid.

¹³⁷ Viz § 167 odst. 2 písm. a) slovenského insolvenčního zákona, zákon č. 7/2005 Z. z., o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ve znění od 30. 12. 2024 do 30. 9. 2025 (dále „ZKR“).

pokud bude dlužník vlastníkem věci, na kterou bude aplikován institut chráněného obydlí. Mám za to, že takto by měl být zohledňován pouze majetek, který je dlužník povinen vydat ke zpeněžení. Opačný závěr by vedl k tomu, že dlužník sice formálně není v souladu s § 398 odst. 6 IZ povinen svoje obydlí vydat ke zpeněžení, ale materiálně bude donucen v průběhu tří let splatit takovou celkovou částku, kterou (pravděpodobně zpravidla) nebude schopen bez prodeje tohoto obydlí dosáhnout. K tomu lze poukázat např. na skutečnost, že podle statistických šetření je v České republice potřeba k pořízení nového bytu v průměru 13,3 hrubých ročních mezd. Lze si jen stěží představit, že by dlužník byl schopný tuto část uhradit během tříletého splátkového kalendáře. Má-li být proto zohledněna myšlenka zákonodárce, že chce chránit vlastní obydlí dlužníka, nemůže takový výklad obstát. Opačně by se celá úprava chráněného obydlí stala *de facto* obsoletní. V ideálním případě by měla být zohledněna skutečnost, že má dlužník snížené měsíční náklady na bydlení, než pokud by bydlel v nájmu. Je otázkou, zda by tuto skutečnost mohl insolvenční soud vzít v potaz při stanovování individuálního cíle a měsíční splátky k ní vedoucí. Lze si představit, že insolvenční soud získá bližší představy o měsíčních výdajích oddlužovaného spojených s bydlením ve vlastním obydlí a celkovou splátku v tomto směru nadcení. Oddlužovaného by tím *de facto* donutil, aby si z vlastních finančních prostředků, které mu zbývají z jeho příjmů po provedení srážky, do oddlužení přispíval a dorovnával rozdíl mezi srážkou a splátkou určenou soudem. Takový postup by zároveň byl zdůvodnitelný tím, že dlužníku je ponecháno obydlí, které by byl jinak povinen vydat ke zpeněžení, a tedy je zde důvod, proč je vytvářen mezi dlužníky dvojí přístup.

Jedna z novinek je i prodloužení délky trvání splátkového kalendáře ze 3 na 5 let za situace, kdy dlužníku bylo v posledních 20 letech před podáním nového návrhu na povolení oddlužení přiznáno osvobození od placení neuhrazené části dluhu. Takový postup by přitom lépe reflektoval nápravnou funkci oddlužení, která současné právní úpravě chyběla. Je totiž nutné, aby výsledkem nebyl pouze nový začátek ve smyslu života bez dluhů, ale i nový začátek, kdy si dlužník osvojil nezbytné návyky, jak se vyvarovat dalším finančním potížím a opakovanému absolvování oddlužení se chtěl vyhnout. V tomto směru je kritika vznášena i k institutu odborného sociálního poradenství a jeho právní úpravě. To dohromady skýtá mnohé nedostatky a v praxi proto není odborné sociální poradenství téměř vůbec využíváno. Určitá forma zlepšení finanční gramotnosti by přitom dlužníku mohla pomoci, aby se do problémů, které řeší řízení o oddlužení, znovu nedostal. Proto se domnívám, že by bylo vhodné, aby bylo takové vzdělávání součástí řízení a dlužník měl – až na výjimky – povinnost jej absolvovat.¹³⁸

Významné změny přinesla transpoziční novela i v otázce prodloužení oddlužení. Novela úpravy přitom předpokládá, že dlužníkův splátkový kalendář bude moci být prodloužen až o dvanáct měsíců, pokud dlužník poruší podstatné povinnosti oddlužení, a to namísto zrušení oddlužení. I zde se proto projevuje, že prodloužení oddlužení nad rámec standardního

¹³⁸ Ke kritice a problémům tohoto institutu viz např. STRNAD, BUĎVESELOVÁ, § 398 Způsoby oddlužení, 2025, op. cit., s. 1150–1151. Ti poukazují zejména na problémy s financováním takového postupu, či na absenci metodiky k jeho využívání. Doplnují, že vzhledem k těmto problémům se tento institut téměř vůbec nevyužívá.

tříletého pásma nečiní problémy. Jak přitom vhodně připomíná důvodová zpráva, „[z] pohledu věřitelů vede prodloužení průběhu oddlužení k nikoliv zanedbatelnému zvýšení uspokojení jejich pohledávek. Rozdíl v předpokládané míře uspokojení může rovněž motivovat jinak racionálně apatické věřitele k předávání relevantních informací o dlužníkovi insolvenčnímu správci nebo soudu.“¹³⁹ S tímto závěrem lze souhlasit a mám za to, že by bylo dokonce namístě, aby prodloužení bylo možné nejen o dvanáct, respektive při hrubém porušování až o osmnáct měsíců, ale i o delší dobu.

Prodloužení oddlužení by přitom mohlo hrát při vyvažování zájmů mezi dlužníkem a jeho věřiteli důležitou roli. Je totiž otázkou, zda by ponechání obydlí ze strany dlužníka nemohlo být „vyváženo“ větším množstvím měsíčních splátek. Právní úprava prodloužení oddlužení přitom dostala – jak již bylo řečeno – podle transpoziční novely některých změn. Jednou z novinek je rozlišení na prodloužení tzv. návrhové a tzv. sankční.¹⁴⁰

Návrhové prodloužení oddlužení upravené v § 412b odst. 5 IZ předpokládá, že k návrhu dlužníka může soud z důležitých důvodů prodloužit dobu, která je rozhodná pro posouzení splátek pohledávek, až o šest měsíců. K takovému prodloužení může dojít pouze jednou.

Podstatou sankčního prodloužení oddlužení je, že insolvenční soud může prodloužit splátkový kalendář o počet měsíců, ve kterých dlužník neplnil podstatné povinnosti vyplývající z oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty. O takovém prodloužení může být rozhodnuto k návrhu věřitelů či insolvenčního správce i opakovaně. V souhrnu by ovšem nemělo přesáhnout dvanáct měsíců, resp. v případech zvláštního zřetele hodného ještě o dalších šest měsíců (tj. celkem o osmnáct měsíců). Podstatou tohoto institutu je, že je výhodnější pro věřitele, insolvenčního správce i dlužníka, aby bylo oddlužení prodlouženo, než aby bylo pro nesplnění všech povinností zrušeno. Soudy často proto musely před transpoziční novelou volit mezi tím, že oddlužení dlužníka pro neplnění všech povinností zruší, nebo jej i za tohoto problematického stavu v oddlužení ponechají. Prodloužení navíc směřuje k naplnění vytyčených individuálních cílů, kterých má dlužník v průběhu splátkového kalendáře dosáhnout.

3.3 Teoretický pohled na oddlužení

Při popisu oprávněných zájmů obou stran řízení o oddlužení nelze pominout ani koncepční pohled na oddlužení. To je obecně chápáno jako řízení, jehož výsledkem může být osvobození dlužníka od jeho nesplacených pohledávek. Často se hovoří o tzv. novém začátku (*fresh start*) pro dlužníka, tedy nová příležitost v životě, prostor pro budoucí úsilí, a to vše bez omezení tlakem z již existujících dluhů.¹⁴¹ Limitem ale zůstává, že taková příležitost náleží

¹³⁹ Důvodová zpráva z 21. 6. 2023, sněmovní tisk 491/0, 2023, op. cit. s. 65.

¹⁴⁰ STRNAD, Z. § 412b Přerušení a prodloužení oddlužení. In: KOZÁK, BROŽ, STANISLAV, STRNAD, ZRŮST, ŽIŽLA VSKÝ a kol., 2025, op. cit., s. 1249–1254.

¹⁴¹ BYINGTON, J. S. The Fresh Start Canon. *Florida Law Review*. 2017, roč. 69, č. 1, s. 116–118. ISSN 1045-4241.

pouze dlužníku, jehož záměr je poctivý.¹⁴² Zatímco anglosaský právní systém, ve kterém se myšlenky institutu oddlužení začaly rodit, stojí zásadně na *fresh start* doktríně, jiný přístup se ujal v Evropě.

I doktrína byla v minulosti nucena na navyšující se množství osob v tíživé finanční situaci reagovat. V kontinentální Evropě však právní teoretici více lpěli na zachování klasické římské zásady *pacta sunt servanda*, a proto *fresh start* doktrína nemohla najít své uplatnění. To přispělo ke vzniku tzv. *an earned fresh start* doktríny, která rovněž počítá s možností, aby dlužník získal osvobození od placení svých pohledávek, avšak pouze za předpokladu, že během řízení vyvine a prokáže dostatečnou snahu o nápravu.¹⁴³ Ta se projevuje převážně tím, že dlužník plní po konkrétní časový úsek splátkový kalendář, splácí tedy svoje dluhy a k tomu plní zákonem či doplňkově soudem uložené povinnosti. I tyto pohledy je třeba vzít při posuzování institutu chráněného obydlí do úvahy, neboť každá změna se může výrazně promítnout v celé koncepci oddlužení.

Přístup k řešení úpadku, jehož výsledkem je osvobození od placení neuhrazené části dluhů, se ve světě různí. Jinak tomu není ani v rámci EU, kde si členské státy své odlišující se prvky ponechávají i díky opatrným krokům evropského zákonodárce. Ta se sice postupně snaží provádět proces harmonizace, avšak (zatím) s poměrně velkou volností, která zohledňuje specifika každé země. I přes tyto odlišnosti a specifika se ovšem setkáváme se shodnými přístupy. Této problematice se blíže věnuje německý právní teoretik Heuer, který na základě svých výzkumů jednotlivých národních úprav vytvořil čtyři teoretické modely řešení spotřebitelského úpadku, a sice:

- tržní model (*Markt-Modell*),
- odpovědnostní model (*Haftungs-Modell*),
- již zmiňovaný milostivý model (*Gnaden-Modell*) a
- restriktivní model (*Restriktions-Modell*).¹⁴⁴

Skupinu tržního modelu zastupují právní úpravy ve Spojených státech amerických či Kanadě. Stručně řečeno, pro tento model je typické, že dlužník získává osvobození od placení částí neuhrazených pohledávek oproti jiným modelům velmi rychle. Zejména americké prostředí chápe insolvenční právo jako nástroj rozložení rizika na úvěrovém trhu. Proto je zvolen název tržní model, neboť úpadek dlužníka chápe tento model jako selhání trhu, a v důsledku toho nese riziko s tím spojené věřitel.¹⁴⁵

¹⁴² I tento závěr už ovšem neodpovídá prodlužnický laděnému trendu vývoje oddlužení. Lze poukázat na to, že např. polská právní úprava umožňuje oddlužení i takového dlužníka, jehož chování bylo shledáno jako nepoctivé. Zásadním rozdílem ovšem je, že v tomto případě je průběh řízení výrazně odlišný, zejména dochází k prodloužení splátkového kalendáře. Tento přístup přitom odpovídá skutečnosti, že úpadek je stav, který je nežádoucí pro společnost, dlužníka i jeho věřitele a je potřeba jej vyřešit, nikoli jej ignorovat; dále srov. ZIMMERMAN, P. *Pravo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, 7. vyd. Warszawa: C. H. Beck, 2022, s. 806. ISBN 978-83-8235-219-1; event. § 49115 1a polského úpadkového zákona, *Pravo upadłościowe z dnia 28. 3. 2003 r.*, Dz. U. Nr. 60, poz. 535 (dále „PU“).

¹⁴³ GRUODYTE, KIRSIENE, 2010, op. cit., s. 266.

¹⁴⁴ HEUER, J.-O. Überschuldung in modernen Gesellschaften – Schuldenregulierung aus einer soziologischen Perspektive. In: MATTES, Ch., ROSENKRANZ, S. *Das Soziale in der Schuldenberatung*. Baltmannsweiler: Schneider, 2021, s. 205–210. ISBN 978-3-7799-8244-9.

¹⁴⁵ *Ibid.*, s. 206.

Jak Kanada, tak Spojené státy americké nabízí možnost získat oddlužení velmi rychle. V USA se délka trvání řízení o oddlužení pohybuje mezi 4 až 6 měsíci, v Kanadě řízení trvá průměrně 9 měsíců.¹⁴⁶ Nutno ale doplnit, že v tomto modelu je největší rozsah výluk z osvobození, tzn. existuje mnoho typů pohledávek, které nakonec dlužník bude muset splatit, přestože získal osvobození. Tento krok je logický a zpravidla se jedná o pohledávky, které vznikly ze závazků, jež nebyly uzavřeny na bázi dobrovolnosti.¹⁴⁷

Druhou skupinu představují právní úpravy v Německu (ovšem před změnami přijatými v roce 2020) a Rakousku.¹⁴⁸ Základem tohoto modelu je odpovědnost dlužníka za své neuhrazené závazky. V tomto modelu se nejvíce projevují prvky zmiňované *an earned fresh start* doktríny. Očekává se, že poctivý dlužník, který se dostal do finančních nesnází, vyvine po konkrétní časové období snahu. Teprve po dostatečné snaze si proto zaslouží získat osvobození od placení neuhrazené části pohledávek.¹⁴⁹ V průběhu sledovaného období dlužník plní stanovený splátkový kalendář, plní zákonem předvídané povinnosti a vykonává takové zaměstnání či podnikatelskou činnost, z nichž má alespoň přiměřený příjem. Pokud ne, musí se snažit o vyšší příjmy nebo se rozhodnout pro změnu zaměstnání.¹⁵⁰ To přitom může dlužníku významně přispět ke zlepšení životní situace i do budoucna.¹⁵¹

Třetí model označovaný jako milostivý model souhrnně označuje státy, které oddlužení nevnímají jako cestu k ozdravení úvěrového trhu či prostředek k zajištění celé či částečné úhrady pohledávek věřitelů. Naopak tento model, který nalezneme zejména ve skandinávských státech, ale v pozměněné formě i ve Francii, Nizozemsku či Belgii, chápe oddlužení jako cestu k odstranění společenských rizik, které sebou finanční tíseň nese.¹⁵²

Typický zástupce třetího modelu, Švédsko, řadí problematiku oddlužení do odvětví práva sociálního zabezpečení. Oddlužení představuje důležitou součást tamní sociální politiky státu, což se mimo jiné projevuje větší ingerencí státu a odpovědností za toto řízení. Téměř celé náklady nese stát, nikoli dlužník. Takový postup za stálého fungování minimální splátky by například v České republice mohl výrazně zvýšit i míru uspokojení nezajištěných věřitelů, když by dlužník část svých plateb neposílal na úhradu řízení, ale rovnou věřitelům.¹⁵³ V České republice totiž dlužník platí na nákladech spojených s oddlužením plněním splátkového kalendáře jenom po čas trvání pětiletého splátkového kalendáře 65 340 Kč.¹⁵⁴ Takové

¹⁴⁶ HEUER. In: MATTES, ROSENKRANZ, 2021, op. cit., s. 206–207.

¹⁴⁷ Ibid.

¹⁴⁸ Ibid., s. 208–209.

¹⁴⁹ HEUER, 2015, op. cit., s. 328–330.

¹⁵⁰ HEUER. In: MATTES, ROSENKRANZ, 2021, op. cit., s. 208–209.

¹⁵¹ TESAŘ, 2023, op. cit., s. 23.

¹⁵² HEUER. In: MATTES, ROSENKRANZ, 2021, op. cit., s. 209–210.

¹⁵³ Ibid., s. 209–210.

¹⁵⁴ Výpočet pro individuální splátkový kalendář, kdy měsíční splátka pro insolvenčního správce činí 1 089 Kč měsíčně. Další finanční prostředky dlužník vynakládá v období mezi povolením a schválením oddlužení. Míra uspokojení věřitelů je ovšem snižována i dalšími náklady na insolvenční řízení. Důležitým faktorem je i to, že tato částka 1 089 Kč měsíčně pro insolvenčního správce, která se skládá z odměny insolvenčního správce ve výši 750 Kč vč. DPH a paušálních nákladů ve výši 150 Kč, byla zavedena již v roce 2006. Od té doby nebyla měněna a je tudíž otázkou, zda je tato částka pro správce udržitelná.

finanční prostředky nemusí v některých řízeních znamenat pro věřitele zanedbatelnou část finančních prostředků, které dlužník za trvání celého splátkového kalendáře věřitelům uhradil. Česká republika se však k tomuto modelu svým pojetím nepochybně neblíží.

Poslední model, jehož zástupcem je právní úprava v Anglii a Walesu, Skotsku, Austrálii či Novém Zélandu, nese označení restriktivní model. Název restriktivní vhodně vystihuje prvky, které jsou pro tyto právní řády typické. Státy totiž s průběhem oddlužení typicky spojují určitá omezení (restrikce), neboť dlužníci jsou chápáni jako devianti, proti kterým je nezbytné společnost chránit a k této ochraně slouží insolvenční právo.¹⁵⁵

4 Ochrana obydlí oddlužovaného z pohledu zahraničních právních úprav

Zákonodárce v důvodové zprávě poukazuje na to, že „[d]ispozice vlastní nemovitostí (obydlím) snižuje fixní měsíční náklady na udržení minimální životní úrovně, přičemž příjmy dlužníka nad tyto náklady mohou být distribuovány mezi nezajištěné věřitele.“¹⁵⁶ Nutno ovšem doplnit, že tato skutečnost se do řízení žádným způsobem neprotíná. V průběhu řízení není žádný rozdíl mezi dlužníkem, kterému obydlí zůstane, a dlužníkem, který je povinen jej vydat, resp. který žádné obydlí nemá. Je otázkou, jak věřitele přesvědčit, aby ochranu obydlí akceptovali a aby i z jejich pohledu bylo oddlužení atraktivní způsob řešení úpadku dlužníka. Je totiž nutné upozornit, že výše uspokojení věřitelů při zachování, či nezachování obydlí dlužníka se bude významně lišit.

Pokud by dlužník měl ve vlastnictví byt v hodnotě 3 250 522,20 Kč,¹⁵⁷ je vhodné poukázat na to, že aby bylo ponechání takového obydlí (za předpokladu, že tato hodnota nepřesáhne částku připadající na chráněné obydlí) pro věřitele výhodné, musel by jim oddlužovaný měsíčně hradit splátku ve výši 90 292,28 Kč při tříletém splátkovém kalendáři nebo 54 175,37 Kč při pětiletém splátkovém kalendáři. Aby dlužník dosáhl prvně zmiňované měsíční splátky pro oddlužení, jeho měsíční čistá mzda by musela činit cca 112 525 Kč;¹⁵⁸ ve druhém případě by tato částka činila cca 76 410 Kč.¹⁵⁹

¹⁵⁵ HEUER. In: MATTES, ROSENKRANZ, 2021, op. cit., s. 208–209.

¹⁵⁶ Důvodová zpráva z 29. 1. 2018, sněmovní tisk 71/0, op. cit., 2018, s. 30.

¹⁵⁷ Z dostupných dat ze srpna 2019 Ministerstva pro místní rozvoj vyplývá, že průměrná obytná plocha na 1 obydlí byt v ČR byla v bytových domech 52,6 m² [viz MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČESKÉ REPUBLIKY. Bydlení v České republice v číslech (srpen 2019). Praha, 2019, s. 6. ISBN 978-80-7538-223-8]. Zároveň z dat dostupných u Českého statistického úřadu plyne, že průměrná cena bytu v ČR činila 61 797 Kč na m² [viz Ceny nemovitostí. Český statistický úřad [online]. [cit. 27. 9. 2024]. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/ceny-nemovitosti?pocet=10&start=0&podskupiny=014&razeni=-datumVydani>]. Z toho vyplývá, že průměrná cena průměrně velkého bytu v České republice činí 3 250 522,20 Kč.

¹⁵⁸ Při výpočtu s hodnotami od 1. 1. 2024 při čisté měsíční mzdě ve výši 112 525 Kč činí splátka pro oddlužení 90 291 Kč a dlužníku samotnému zůstává 22 234 Kč. K počítané částce by navíc bylo nutné připočítat i měsíční náklady insolvenčního správce, které činí 1 089 Kč.

¹⁵⁹ Při výpočtu s hodnotami od 1. 1. 2024 při čisté měsíční mzdě ve výši 76 410 Kč činí splátka pro oddlužení 54 176 Kč a dlužníku samotnému zůstává 22 234 Kč. K počítané částce by navíc bylo nutné připočítat i měsíční náklady insolvenčního správce, které činí 1 089 Kč.

Taková výše příjmů by ovšem v oddlužení představovala spíše výjimku.¹⁶⁰ Z toho jasné vyplývá, že argument předložený v důvodové zprávě o výhodách zachování příjmu dlužníka nemůže pohledem věřitelů žádným způsobem obstát. Jak je navíc uvedeno výše, právní úprava nezná nástroj, který by dlužníkovi zvyšoval měsíční splátku nebo prodlužoval splátkový kalendář při snížení fixních měsíčních nákladů, díky zachování obydlí. Jak proto výše zaznělo, stát tímto způsobem do oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty zřejmě přenáší toliko svůj zájem na socioekonomické stabilitě dlužníka a jeho návratu do společnosti. Zjednodušeně řečeno stát prosazuje vlastní sociální politiku vůči dlužníkům, avšak na účet věřitelů.

Za dané situace je proto vhodné uvažovat, zda je zachování institutu chráněného obydlí nezbytné, a to tím spíše ke změnám, které byly provedeny poslední novelou. Domnívám se nicméně, že ochrana obydlí oddlužovaného, respektive zachování alespoň části jeho materiálního zázemí představuje legitimní cíl. Pokud tedy zákonodárce nechce od tohoto záměru upustit, je nutno přistoupit k úpravě tohoto institutu tak, aby byl výhodný nejen pro dlužníky, ale ospravedlnitelný i pro věřitele. Atraktivní a fungující insolvenční řízení, a to zejména řízení o oddlužení, je legitimním cílem českého zákonodárce. Lze připomenout, že v České republice bylo – podle dat poskytnutých exekutorskou komorou – k 1. 1. 2025 vedeno celkem 3 350 663 exekucí vůči 631 554 fyzickým osobám.¹⁶¹ Z toho vyplývá, že téměř 6 % českých fyzických osob trápí alespoň jedna exekuce. Takový stav je přitom nežádoucí a současná vláda považuje vysoký počet osob v exekuci za problém.¹⁶² Národní rozpočtová rada vlády přitom poukazuje na to, že k vyřešení tohoto problému může posloužit Milostivé léto, avšak hlavním řešením má být oddlužení, do kterého ovšem vstupuje pouze cca 20 tisíc dlužníků ročně.¹⁶³

Finanční potíže dlužníků v podobě úpadku netrápí pouze Českou republiku, jedná se o celosvětový fenomén. I v zahraničí je tak problematika oddlužení častým předmětem diskuze. Insolvenční právo není ovlivněno pouze ekonomickými faktory, ale silně se v něm projevují důvody sociálního charakteru.¹⁶⁴ Právě zahraniční právní úprava může představovat výhodnou inspiraci. Oddlužení od zbytku dluhů představuje možnost, kterou nabízí většina vyspělých států. V EU je přitom tento trend podmíněn i již citovanou SRI, která vymezuje

¹⁶⁰ Z dostupných dat vyplývá, že od 1. 6. 2019 do 30. 4. 2020 činil čistý průměrný měsíční příjem 18 256 Kč, viz Důvodová zpráva z 29. 1. 2018, sněmovní tisk 71/0, 2018, op. cit., s. 17.

¹⁶¹ Data byla získána ze statistiky zveřejněné Exekutorskou komorou České republiky. Blíže viz ČESKÁ EXEKUTORSKÁ KOMORA. Statistika. *statistiky.ekcr.info* [online]. 2025 [cit. 2. 1. 2025]. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/statistiky>

¹⁶² Národní ekonomická rada vlády se zabývala konsolidací státního rozpočtu a problematikou osob v exekuci [online]. *Vláda České republiky*, 2. 2. 2023 [cit. 15. 9. 2025]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/media-centrum/aktualne/narodni-ekonomicka-rada-vlady-se-zabyvala-konsolidaci-statniho-rozpocetu-a-problematikou-osob-v-exekuci-202717/>

¹⁶³ Informace vychází z pracovního materiálu NERV – PS Ekonomika domácností s názvem NERV: Redukce počtu lidí v předlužení a související šedé ekonomiky. Tento dokument je dostupný na odkazu uvedeném v poznámce pod čarou výše (č. 161).

¹⁶⁴ PAŠKEVIČIUS, A., JURGAITYTĚ, N. Bankruptcy of Natural Persons in Lithuania: Reasons and Problems. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2015, č. 213, s. 523. ISSN 1877-0428. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.11.444>

minimální standard při oddlužení podnikajících fyzických osob. Ochrana obydlí sice není častým institutem, avšak můžeme se s ním setkat i v zahraničí. Je proto vhodné hledat inspiraci jak v podobě pozitivní, tak i negativní. Je nutno si totiž přiznat, že jako inspirace může sloužit i taková úprava, kterou bychom jistě v České republice mít nechtěli.

Zahraníční právní úpravy se obecně snaží různými formami zajistit oddlužovaným přiměřenou životní úroveň a důstojnost po dobu, kdy jim běží řízení o oddlužení.¹⁶⁵ Činí tak zejména proto, aby bylo řízení pro dlužníky atraktivní a ti chtěli své finanční problémy skrze toto řízení řešit. Samotné zachování dlužníkem vlastněného majetku, který zajišťuje jeho bytové potřeby, není častým jevem. Z publikace *A Guide to Consumer Insolvency Proceedings in Europe*, která se věnuje komparativnímu výzkumu právní úpravy oddlužení spotřebitelského úpadku ve 30 státech Evropy, vyplývá, že ochrana obydlí dlužníka není běžná. Sajadova poukazuje, že ze zkoumaných právní úprav alespoň nějaká forma ochrany obydlí do roku 2019 existovala pouze v Dánsku, Rusku a v modifikované variantě na Slovensku.¹⁶⁶ V rámci svého výzkumu jsem se zabýval tím, zda v této otázce nedošlo ke změně v okolních státech, tedy v Německu, Polsku, Rakousku a Slovensku. V článku jsem se dále zaměřil na americkou právní úpravu. Důvodem pro tuto volbu je fakt, že český insolvenční zákon se při svém vzniku výrazně inspiroval tehdy účinnou německou právní úpravou, a současně úpravou ve Spojených státech amerických.¹⁶⁷ Zkoumání ruské a dánské právní úpravy jsem vyloučil, a to z důvodu rozdílného politického i ekonomického fungování prvního a úrovně socioekonomických vztahů a příbuznosti právních řádů u druhého jmenovaného.

Německá ani rakouská právní úprava do dnešního dne obdobnou formu ochrany obydlí před zpeněžením v insolvenci nebo jinou formu výjimky při zpeněžení majetku dlužníka, který slouží k zajištění jeho bytových potřeb, neobsahuje. Naopak, na Slovensku k žádné změně nedošlo a v tamní úpravě stále existuje institut nepostižitelné hodnoty obydlí dlužníka (*nepostihnutelná hodnota obydlia dlžníka*).¹⁶⁸ Obdobnou formu ochrany bytových potřeb jako Slovensko rozeznává i Polsko. Podstatou je, že úpadci je přiznána částka na uspokojení bytových potřeb (*przyznanie upadtemu kwoty na czynsz najmu lokalu mieszkalnego*).¹⁶⁹ Shodně i americká legislativa dlužníku nabízí, aby si zachoval část svého obydlí, třebaže mu bude přiznáno oddlužení od zbytku dluhů.

4.1 Ochrana obydlí oddlužovaného v USA

Spojené státy americké mají velmi široce rozpracovanou právní úpravu řešící úpadek dlužníka. Tamní legislativa nabízí hned několik typů insolvenčního řízení, které se jednak liší následkem, jednak subjekty, které do řízení mohou vstoupit. I americká právní úprava počítá s možností osvobození dlužníka od neuhrazené části dluhů. Oddlužení fyzických

¹⁶⁵ Pro ukázkou některých způsobů srov. SAJADOVA, V. Consumer insolvency proceedings: comparative legal aspects. In: GRAZIANO, K., BOJĀRS, J., SAJADOVA, V. *A Guide to Consumer Insolvency Proceedings in Europe*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2019, s. 56–57. ISBN 978-1-78897-564-3.

¹⁶⁶ Ibid., s. 57.

¹⁶⁷ SMOLÍK, P. *Oddlužení v právním řádu ČR*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 30. ISBN 978-80-7400-617-3.

¹⁶⁸ § 166d ZKR.

¹⁶⁹ § 342a PU.

osob (*personal bankruptcy*) je možné skrze dva různé typy řízení, a to v řízení podle kapitoly 7 (*Chapter 7*) a podle kapitoly 13 (*Chapter 13*).¹⁷⁰ Velmi specifickou možnost získat oddlužení ovšem nabízí fyzickým osobám i kapitola 12 (*Chapter 12*), která upravuje reorganizaci pro rodinné farmáře (*family farmer reorganization*),¹⁷¹ avšak je dostupná i pro podnikatele v oblasti rybolovu.¹⁷² Právě z důvodu specifčnosti subjektivní přípustnosti tohoto typu řízení se mu již článek více nebude věnovat. Z dostupných dat vyplývá, že v roce 2022 bylo podáno 225 455 žádostí o zahájení řízení podle kapitoly 7. Návrhů na zahájení řízení podle kapitoly 12 bylo 4 918 a pro řízení podle kapitoly 13 se rozhodlo 157 087 dlužníku.¹⁷³

Oddlužení podle kapitoly 7 se označuje jako likvidace (*liquidation*). Její podstatou je, že dochází k prodeji veškerého majetku poctivého dlužníka a výtěžek je rozdělen mezi věřitele.¹⁷⁴ Většina dlužníků vlastní ovšem pouze malé množství majetku, který může být v řízení zpeněžen, popřípadě není ani výjimkou, že nevlastní žádný zpeněžitelný majetek.

Nezbytným předpokladem, aby dlužník mohl absolvovat řízení podle kapitoly 7, je, že splní test majetkových poměrů (*means test*).¹⁷⁵ Tento test byl do americké legislativy přidán v roce 2005. Jeho cílem bylo rozlišit dlužníky, podle výše jejich příjmů na ty, kteří mohou získat oddlužení podle této kapitoly a podle kapitoly 13.¹⁷⁶ Pokud příjmy oddlužovaného přesahují tuto hranici, pak platí vyvratitelná domněnka, že zneužívá úpadkového řízení a osvobození ve smyslu kapitoly 7 mu zásadně nesmí být přiznáno.¹⁷⁷ Za dané situace má dlužník ovšem stále možnost řešit svůj úpadek skrze kapitolu 13. Zároveň pokud se mu nepodaří úspěšně zvládnout splátkový kalendář podle kapitoly 13, může znovu požádat o oddlužení skrze likvidaci jeho majetku.¹⁷⁸

¹⁷⁰ MANKART, J., RODANO, G. Personal bankruptcy law, debt portfolios, and entrepreneurship. *Journal of Monetary Economics*. 2015, roč. 76, s. 159. ISSN 1873-1295. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jmoneco.2015.09.001>

¹⁷¹ Blíže k tomuto specifickému typu oddlužení viz TIDGREN, K. A. A Review of Farm Bankruptcy. Iowa State University. *Center for Agricultural Law and Taxation* [online]. 2020 [cit. 4. 1. 2025]. Dostupné z: <https://www.calt.iastate.edu/article/review-farm-bankruptcy>; či VERMONT LEGAL FOOD HUB. Reorganizing a Farm Business with Chapter 12 of the Bankruptcy Code: a Brief Guide. *Center for Agriculture & Food Systems* [online]. 2021 [cit. 4. 1. 2025]. Dostupné z: <https://www.vermontlaw.edu/wp-content/uploads/2024/07/Chapter-12-Bankruptcy-Brief.pdf>

¹⁷² CONTINO, M. D. *Bankruptcy Basics: A Primer*. Congressional Research Service, 2022, s. 32. Bez ISBN.

¹⁷³ FAY, B. Bankruptcy Statistics. *Debt.org* [online]. 2024 [cit. 3. 1. 2025]. Dostupné z: <https://www.debt.org/bankruptcy/statistics/>

¹⁷⁴ ORILLAZA, F. C. Debtor's and creditor's stronghold: Bankruptcy chapter 7, 11 & 13. *Westcliff International Journal of Applied Research*. 2019, roč. 3, č. 1. ISSN 2573-7176. DOI: <https://doi.org/10.47670/wuwijar201931FCO>

¹⁷⁵ Blíže k fungování a jednotlivým prvkům zkoumaných v rámci testu majetkových poměrů (*means test*) viz PRATT, G., GRAVES, D., CECIL, M. A. Harmonizing Conversion and the Means Test in Bankruptcy. *The Business, Entrepreneurship & Law Review*. 2019, roč. 3, č. 1, s. 36–70. ISSN 2688-738X.

¹⁷⁶ *Ibid.*, s. 38.

¹⁷⁷ *Ibid.*, s. 38.

¹⁷⁸ SCHMADEKE, A. The Hardship Discharge and How It Can Improve Debtor Success. *Emory Bankruptcy Developments Journal*. 2022, roč. 38, č. 2, s. 361. ISSN 0890-7862. Dostupné z: <https://scholarlycommons.law.emory.edu/ebdj/vol38/iss2/5/>

4.1.1 Ochrana majetku oddlužovaného v řízení podle kapitoly 13

Řízení podle kapitoly 13 umožňuje, aby dlužník získal oddlužení od zbytku dluhu (*discharge*), avšak současně si zachoval svůj majetek, a to nikoli pouze majetek, který představuje obydlí dlužníka.¹⁷⁹ Tento zásadní rozdíl je odůvodněn tím, že oddlužovanému není poskytnut nový začátek (*fresh start*) automaticky po zpeněžení jeho majetku, ale musí splnit konkrétní splátkový kalendář (*repayment plan*). Splátkový kalendář trvá zpravidla od 3 do 5 let.¹⁸⁰ Proto se také tento způsob řešení úpadku někdy nazývá jako „plán pro dlužníka s příjmem“ (*the wage earner's plan*).¹⁸¹ *Bankruptcy Code*¹⁸² předpokládá, že postup podle kapitoly 13 je dostupný pro dlužníky, kteří splní následující podmínky. Oddlužovaný musí mít pravidelný příjem, který bude stabilním zdrojem pro splátkový kalendář.¹⁸³ Druhá podmínka předpokládá, že dluhy oddlužovaného nepřesáhnou zákonem stanovený limit. Pohledávky dlužníka vůči věřitelům nesmí v souhrnu přesáhnout 2 750 000 dolarů.¹⁸⁴ Za situace, že dlužník tento limit přesáhne, může rovněž zkusit požádat o nový začátek dle kapitoly 7.¹⁸⁵

Podle kapitoly 13 tak dlužník předloží soudu návrh splátkového kalendáře, který počítá s konkrétním uspokojením věřitelů, a to v délce od tří do pěti let. Po podání návrhu plánu oddlužení soud jmenuje správce konkursní podstaty (*trustee*), který následně plán posoudí. Soudu poté navrhne jeho přijetí, či nepřijetí. V případě schválení splátkového kalendáře správce rovněž zajišťuje vyplácení měsíčních splátek věřitelům.¹⁸⁶

Úprava ochrany obydlí dlužníka v USA se podobá české. V obou případech dlužník odchází po absolvování splátkového kalendáře se svým majetkem, třebaže věřitelé nejsou plně uspokojeni. Nicméně americká ochrana majetku dlužníka mnohem lépe odráží oprávněné zájmy věřitele. Zachování majetku je pohledem věřitelů ospravedlněno tím, že dlužník je povinen plnit splátkový kalendář a skrze splátky dostane alespoň částku srovnatelnou, kterou by získal právě likvidací majetku dlužníka podle kapitoly 7. Takové pravidlo ovšem v České republice zřejmě absentuje. Míra uspokojení nezajištěných věřitelů se v Česku výrazně liší, podle toho, zda je chráněné obydlí aplikováno, či nikoli. Tento postup předchází tzv. morálnímu hazardu,¹⁸⁷ který může být spojen s tím, že je dlužník oddlužen od zbytku dluhů, aniž by vyvinul náležitou snahu.

¹⁷⁹ LI, W., SARTE, P.-D. U.S. consumer bankruptcy choice: The importance of general equilibrium effects. *Journal of Monetary Economics*. 2016, roč. 53, č. 3, s. 616–617. ISSN 1873-1295. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jmoneco.2005.01.007>

¹⁸⁰ FOOHEY, LAWLESS, PORTER, THORNE, 2017, op. cit., s. 1056–1057.

¹⁸¹ SCHMADEKE, 2022, op. cit., s. 358.

¹⁸² Title 11 of the United States Code – Bankruptcy Code enacted by Pub. L. 95-598, title I., § 101, Nov. 6, 1978, 92 Stat. 2549, (dále „BC“).

¹⁸³ SCHMADEKE, 2022, op. cit., s. 359.

¹⁸⁴ § 109 písm. e) BC.

¹⁸⁵ SCHMADEKE, 2022, op. cit., s. 365.

¹⁸⁶ ERASLAN, H., KOŠAR, G., LI, W. An Anatomy of U.S. Personal Bankruptcy under Chapter 13. *International Economic Review*. 2017, roč. 58, č. 3, s. 675. ISSN 0020-6598. DOI: <https://doi.org/10.1111/iere.12231>

¹⁸⁷ Mezinárodní oddlužení. Background report. *Asociace pro mezinárodní otázky* [online]. 2011 [cit. 3. 1. 2025]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Mezinárodní-odlužení-ECOSOC.pdf>

Z porovnání obou forem zachování majetku (obydlí) dlužníka vyplývá, že americká právní úprava se v tomto pojetí v rámci kapitoly 13 blíží z teoretického pohledu k tzv. doktríně zaslouženého nového začátku (*an earned fresh start doctrine*) a zachování majetku chápe jako výsledek vynaloženého úsilí dlužníka. To je přitom z teoretického pohledu zajímavé tím spíše, že USA bývá typicky považováno za zástupce tzv. doktríny nového začátku (*fresh start doctrine*). Tento aspekt lze přitom kvitovat. Plná přenositelnost tohoto postupu je prozatím v Česku nemožná, neboť česká úprava automatické nulové oddlužení nepředpokládá a představuje spíše výjimku v ospravedlnitelných případech. Lze ovšem uvažovat o tom, že zachování dlužníkovu majetku bude podmíněno požadavkem vyšších splátek, delšího splátkového kalendáře či jiného způsobu, jak dlužník vyvine náležité úsilí, které věřitelům (alespoň částečně) vykompenzuje ztrátu, kterou nezpeněžení obydlí dlužníka způsobí.

4.2 Polský a slovenský způsob ochrany bytových potřeb oddlužovaného

Odlišným způsobem k problematice přistupuje zákonodárce v Polsku a na Slovensku. I tamní zákonná úprava zohledňuje sociální potřeby dlužníků, zejména ochranu jejich bytových potřeb. Na rozdíl od americké či české legislativy však neumožňuje ponechání nemovitého majetku, ale počítá s tím, že bytové potřeby dlužníka budou (alespoň dočasně) uspokojeny skrze k tomu vyčleněné finanční zdroje.

4.2.1 Polská spotřebitelská insolvence

*Pravo upadłościowe*¹⁸⁸ rozeznává hned několik způsobů řešení úpadku.¹⁸⁹ Spotřebitelský úpadek (*upadłość konsumencka*) v Polsku představuje samotný druh úpadekového řízení, který se uplatňuje vůči insolventním dlužníkům, kteří jsou fyzickými nepodnikajícími osobami. Předpoklady pro vstup do tohoto řízení se výrazně liší od typického úpadekového řízení (*postępowanie upadłościowe*).¹⁹⁰ Důvodem je to, že tamní úprava nemá jako primární cíl

¹⁸⁸ Již citovaný zákon *Pravo upadłościowe* z dnia 28. 3. 2003 r., Dz. U. Nr. 60, poz. 535.

¹⁸⁹ Právní úprava vztahující se o ochraně bytových zájmů dlužníka byla součástí tamního insolvenčního zákona před i po implementaci SRI. Polsko notifikovalo implementaci směrnice do svého národního práva. K tomu viz EUR-Lex. National transposition measures communicated by the Member States concerning: Directive (EU) 2019/1023 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on preventive restructuring frameworks, on discharge of debt and disqualifications, and on measures to increase the efficiency of procedures concerning restructuring, insolvency and discharge of debt, and amending Directive (EU) 2017/1132 (Directive on restructuring and insolvency) (Text with EEA relevance.) *EUR-Lex* [online]. 2025 [cit. 9. 11. 2025]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/NIM/?uri=oj%3AJOL_2019_172_R_0002. Polsko přitom není ani v seznamu zemí, se kterými by Evropská komise zahájila řízení pro neimplementaci závěrů SRI, k tomu viz Commission takes action to ensure complete and timely transposition of EU directives. *European Commission* [online]. 2024 [cit. 9. 11. 2025]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/es/inf_24_4661, z něhož vyplývá, že k implementaci nebo jejímu ohlášení nedošlo pouze u Rakouska a Irska.

¹⁹⁰ MRÓWCZYŃSKI, M. Zasadnicze cechy nowego modelu postępowań dotyczących niewypłacalności dłużnika będącego osobą fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej. *Studia Iuridica Toruniensia*. 2020, svazek XXVI, s. 227–229. ISSN 2391-7873. DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/SIT.2020.014>

spotřebitelského úpadku co nejvyšší uspokojení věřitelů, ten je až sekundární. Primárním cílem je právě oddlužení od zbytku dluhů (*oddłużenie*).¹⁹¹

Od roku 2014 polský insolvenční zákon umožňuje i okamžité oddlužení bez nutnosti absolvovat splátkový kalendář. Jedná se o tzv. podmíněné oddlužení pro dlužníky,¹⁹² kteří nejsou schopni splácet z důvodu zvláštních osobních poměrů (např. matka vychovávající děti, která se zadlužila v návaznosti na úmrtí manžela, a příjem jí umožňuje pokrýt pouze vlastní náklady rodiny).¹⁹³ Oddlužovanému je tak v tíživé situaci příznáno oddlužení. Osvobození od dluhu se ovšem stává účinným až po uplynutí 5 let. V průběhu této rozhodné doby může být podmíněné oddlužení zrušeno a převedeno na splátkový kalendář, a to na návrh dlužníka nebo věřitele.¹⁹⁴

V základním nastavení je ovšem řízení o spotřebitelském úpadku shodně jako české postaveno na splátkovém kalendáři, kterému předchází prodej majetku dlužníka (má-li nějaký).¹⁹⁵ Polské soudy mají ovšem mnohem větší flexibilitu v tom, jak dlouhý bude. Zpravidla soudy rozhodují o splátkovém kalendáři trvajícím 36 měsíců. Ve výjimečných případech může být prodloužen a běžet až 86 měsíců. K výraznému prodloužení dochází za situace, kdy dlužník úpadek nebo i rozsah úpadku zapříčinil úmyslným nebo hrubě nedbalým jednáním.¹⁹⁶ Splátkový kalendář ovšem může být i zkrácen. Pokud má dlužník podle splátkového kalendáře uhradit nezajištěným věřitelům alespoň 70 % pohledávek, nebude trvat déle než 1 rok. Pokud bude předpokládaná míra uspokojení vyšší než 50 %, může trvat nejdéle 2 roky.¹⁹⁷ Splátky jsou dlužníkovi stanoveny v jasné výši předem. Při jejich řádném plnění soud dlužníku přízná oddlužení od zbytku dluhů.¹⁹⁸

I polský insolvenční zákon zajišťuje ochranu bytových potřeb dlužníka po dobu trvání splátkového kalendáře. Ve smyslu § 342a PU může soud rozhodnout, že oddlužovanému poskytne jednorázovou finanční pomoc právě na zajištění bydlení. Ta se mu poskytuje z výtěžku zpeněžení jeho majetku. Tímto způsobem soud dokáže přechodně zajistit bytové potřeby dlužníka. Nezbytným předpokladem pro tento postup je, že byl dlužník po prohlášení úpadku¹⁹⁹ zpeněžen majetek, ve kterém předtím bydlel on sám nebo společně s ním i osoby, které jsou na jeho příjmu závislé (nemusí se nutně jednat o rodinu, ale může to být

¹⁹¹ LANGER, M. Liberalizacja przepisów dotyczących upadłości konsumenckiej. *Folia Iuridica Universitatis Wratislaviensis*. 2020, roč. 9, č. 1, s. 208–210. ISSN 2450-3932. DOI: <http://doi.org/10.34616/fiuv.2020.1.207.218>

¹⁹² MAŚNICKA, M., KRUCZALAK-JANKOWSKA, J. Evolution of consumer bankruptcy in Poland: A chance for a new life insolvent debtors? *International Insolvency Review*. 2022, roč. 31, č. 2, s. 226. ISSN 1099-1107. DOI: <https://doi.org/10.1002/iir.1457>

¹⁹³ ZIMMERMAN, 2022, op. cit., s. 812–813.

¹⁹⁴ Ibid., s. 816.

¹⁹⁵ MAŚNICKA, KRUCZALAK-JANKOWSKA, 2022, op. cit., s. 224–226.

¹⁹⁶ ZIMMERMAN, 2022, op. cit., s. 806.

¹⁹⁷ Ibid., s. 806.

¹⁹⁸ MAŚNICKA, KRUCZALAK-JANKOWSKA, 2022, op. cit., s. 226–227.

¹⁹⁹ Za současné polské právní úpravy, kdy je tato možnost vymezena v § 324a PU, mohou tento příspěvek při prodeji obydlí získat jak dlužníci, kteří jsou nepodnikající fyzickou osobou (spotřebitelé), tak podnikající fyzické osoby. Původní úprava, která tuto možnost stanovovala pouze pro spotřebitele (§ 49113 PU, ve znění do 24. 3. 2020) byla novelizována kvůli tomu, že tento postup je bezdůvodně diskriminační.

např. i partner/partnerka a jejich děti). Při posuzování, zda se jednalo o dlužníkovu bydlení, je rozhodný skutečný stav, který nezávisí na tom, zda měl dlužník v daném místě trvalé bydliště apod. Soud přihlíží k fakticitě.²⁰⁰

Dlužník podává soudu žádost o vyplacení finančních prostředků na nájem. Vymezí, jakou částku požaduje, a tu odůvodní. Může požadovat finanční prostředky na nájem v rozmezí 12 a 24 měsíců²⁰¹ (do roku 2014 pouze bylo možné nájem přiznat jen na 12 měsíců).²⁰² Zákon nevymezuje, kdy má být tato žádost podána. Klasicky bude podána po zpeněžení obydlí. Soud o žádosti rozhodne a určí, jakou výši finančních prostředků oddlužovanému přidělí. Výše zohledňuje i ochranu zájmů věřitelů dlužníka či dlužníkovy příjmy po odečtení obvyklých měsíčních nákladů. Přihlédne rovněž k částce, za kterou bylo obydlí zpeněženo, stejně jako ke stanovisku insolvenčního správce.²⁰³ Částka odpovídá nájemnému v daném místě a čase.²⁰⁴ Zpravidla jsou finanční prostředky oddlužovanému vyplaceny až po zpeněžení majetku. Nutno doplnit, že samotný proces zpeněžení může být zpomalen. I tuto situaci polský insolvenční zákon předvídá a stanovuje, že soud může na žádost dlužníka poskytnout určitou část finančních prostředků, které dlužník následně po zpeněžení vydá, již předem.²⁰⁵ Tímto způsobem lze pokrýt problematické období, kdy musí být obydlí vyklizeno, ale ke zpeněžení ještě nedošlo. Zákon ovšem výslovně nestanovuje, jaké výše má tato záloha dosáhnout. Nechává tak poměrně široký prostor pro uvážení soudu.²⁰⁶ Soud je však v tomto směru vázán obsahem majetkové podstaty dlužníka. Pokud žádné finanční prostředky majetková podstata nemá, pak soud nemůže dlužníku nic poskytnout předem.²⁰⁷

4.2.2 Slovenský institut nepostižitelné hodnoty obydlí

Článek se již jen v krátkosti zaměří na způsob ochrany bytových potřeb oddlužovaného na Slovensku. Způsob ochrany v *zákoně o konkurze a reštrukturalizácii* odpovídá polskému pojetí. I zde může soud rozhodnout o tom, že při zpeněžení obydlí přízná dlužníkovi finanční prostředky na zajištění náhradního bydlení. Účelem tohoto institutu je „zachování určitého základního sociálního standardu dlužníka“.²⁰⁸

²⁰⁰ ZIMMERMAN, 2022, op. cit., s. 550.

²⁰¹ § 342a odst. 1 PU.

²⁰² TARNACKA, A. H. Instytucja upadłości konsumenckiej w polskim systemie prawnym – najważniejsze zmiany regulacji. *Journal of Modern Science*. 2018, roč. 37, č. 2, s. 348. ISSN 2391-789X. DOI: <https://doi.org/10.13166/jms/93038>

²⁰³ § 342a odst. 2 PInSZ.

²⁰⁴ CIOŁCZYK, S. Zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych upadłego w upadłości konsumenckiej. *Achtelik Sivka i Wspólnicy* [online]. 2024 [cit. 3.1.2025]. Dostupné z: <https://asiw.pl/zaspokojenie-potrzeb-mieszkaniowych-upadłego/>

²⁰⁵ § 342a odst. 3 PU.

²⁰⁶ ZIMMERMAN, 2022, op. cit., s. 550.

²⁰⁷ CIOŁCZYK, 2024, op. cit.

²⁰⁸ BALLA, F. Nepostižitelná hodnota obydlia v oddlžovacom konkurze. In: MOLNÁR, P., KOJVEKOVÁ, V., KUŠNÍRIKOVÁ, M., ROMANOVÁ, R., MACKO, L. *Košické dni súkromného práva IV. Pocta profesorovi Vojčíkovi*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Katedra občianskeho práva, 2022, s. 107–108. ISBN 978-80-574-0098-1. DOI: <https://doi.org/10.33542/KDS22-0098-1-00>

Zatímco v Polsku se jednalo o částku, která byla poměrně flexibilní a soudcům ponechávala široký prostor pro individuální posouzení zájmů dlužníka i jeho věřitelů, slovenská právní úprava v tomto směru zaostává. Ta totiž stanovuje fixní částku pro všechny dlužníky bez rozdílu. Tato částka činí podle prováděcího právního předpisu 10 000 €. Je-li zpeněžováno obydlí manželů, pak tato částka činí 20 000 €. ²⁰⁹ Zatímco Polsko tuto částku vyplácí oddlužovanému zpravidla jednorázově, slovenský insolvenční zákon počítá s pravidelnou měsíční výplatou dílčích plateb, a sice plateb, které nesmí přesáhnout částku 250 €. ²¹⁰

Návrh na uplatnění této formy ochrany musí dlužník uplatnit v seznamu majetku, který je přílohou návrhu na vyhlášení konkurzu. ²¹¹ Úpadek dlužníka může být na Slovensku řešen jednak skrze konkurz, jednak skrze splátkový kalendář. Platí přitom, a to odlišně od České republiky, že ochrana bytových potřeb je zajištěna v obou způsobech řešení úpadku. ²¹²

4.2.3 Zhodnocení forem ochrany obydlí oddlužovaného v zahraničí

Ze získaných poznatků vyplývá, že zachování celého majetku nebo alespoň jeho části z důvodu bytových potřeb dlužníka není něčím výjimečným. Ochrana bytových potřeb dlužníka představuje legitimní cíl, kterého chce právní úprava dosáhnout. Pakliže si má ovšem řízení o oddlužení zachovat svůj základní rys, tedy co možná nejvyšší uspokojení věřitelů dlužníka, pak v podobě, jak jej známe v České republice, nemůže obstát.

Domnívám se, že již samotné oddlužení od zbytku dluhů představuje zásah do práv věřitelů na splacení jejich pohledávek. I za předpokladu, že budeme oddlužení ve smyslu osvobození od zbytku dluhů chápat jako primární cíl tohoto druhu řízení, pak je na pováženou, zda lze legitimně po věřitelích požadovat, aby jejich pohledávka nebyla zcela uspokojena a oddlužovaný si zachoval majetek, který je jeho obydlím. Věřitelé proto musí být v počátku řízení velmi bdělý a snažit se ovlivnit způsob provedení oddlužení. Jak již totiž bylo řečeno, v případě oddlužení toliko zpeněžením majetkové podstaty není institut chráněného obydlí aplikován. O tomto způsobu vedení oddlužení přitom musí rozhodnout věřitelé. Sám soud tak učinit, třebaže by bylo (a zpravidla i je) uspokojení v oddlužení zpeněžením majetkové podstaty výrazně vyšší.

Zahraniční právní úpravy nám ukazují, že ve stejném rozsahu je ochrana majetku (obydlí) dlužníka poskytnuta ze zkoumaných států výlučně v USA. Tamní pojetí je ovšem specifické tím, že zásadně umožňuje, aby bylo dlužníkům osvobození od neuhrazené části dluhu přiznáno automaticky po zpeněžení jejich majetkové podstaty. Naopak zachování jeho majetku je podmíněno splátkovým kalendářem. To znamená, že soud podmiňuje aplikaci tohoto institutu vynaložením konkrétního úsilí. Zároveň tamní úprava počítá s tím, že dlužník musí

²⁰⁹ § 1 Nariadenia vlády č. 45/2017 Z. z., ktorým sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 7/2005 Z. z., o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

²¹⁰ BALLA. In: MOLNÁR, KOEVEKOVÁ, KUŠNÍRIKOVÁ, ROMANOVÁ, MACKO, 2022, op. cit., s. 107.

²¹¹ Ibid., s. 110. Tamtéž srov. kritiku, kterou může povinnost uplatnit již v seznamu majetku způsobit.

²¹² DANIŠIK, P. Čo je nepostihnuteľná hodnota obydlia? + príklady z praxe. *Centrum právnej pomoci* [online]. 2023 [cit. 3.1.2025]. Dostupné z: <https://www.centrumpravnejpomoci.sk/aktualita/109-co-je-nepostihnuteľna-hodnota-obydlia-priklady-z-praxe>

dosáhnout alespoň takového uspokojení, které by dlužník plnil při oddlužení podle kapitoly 7, tj. při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty dlužníka. Tamní úpravu lze proto kvitovat v tom směru, že ponechání majetku dlužníka je z pohledu věřitelů ospravedlněno tím, že dostanou alespoň to, co by získali prodejem tohoto obydlí.

Pohledem amerického práva by se jevil jako logické, aby si dlužník mohl v České republice ponechat svoje obydlí za předpokladu, že své věřitele uspokojí v plné výši, nebo v částce, která by odpovídala hodnotě obydlí určené znalcem. Tento předpoklad ovšem současná právní úprava nezná. Do určité míry takto mohl fungovat individuální cíl dlužníka, jak byl popsán výše v podkapitole 3.2, v souladu s transpoziční novelou. Nicméně jak již bylo řečeno, výsledkem by spíše v tomto směru bylo úplné popření institutu chráněného obydlí. Jediným podle mého mínění přijatelným řešením, jak individuální cíl v tomto promítnout by bylo navázat individuální cíl dlužníka na jeho příjmy a jeho skutečné výdaje. Je totiž pravdou, že současná právní úprava žádným způsobem nereflktuje fakt, že dlužník si ponechává své obydlí, a tedy má zpravidla nižší náklady na bydlení, než dlužník, který bydlí v nájmu či podnájmu. Takový postup je nicméně hraniční, neboť právní úprava předpokládá, že se splátka odvozuje ze srážky z čistého příjmu dlužníka. Je však sporné, zda by insolvenční soud mohl po dlužníku požadovat výplatu části nezabavitelné částky. Nepochybně by tak dlužník mohl činit ve formě dobrovolného příspěvku do oddlužení.²¹³ Dále je nicméně otázkou, zda by v tomto případě docházelo ještě k výkladu práva, nebo spíše k jeho dotváření.

Mnohem lépe by naopak mohlo fungovat navázání zachování věci uspokojující bytové potřeby na sankční prodloužení oddlužení. I to má ovšem své limity, neboť prodloužení podle současného českého práva má sloužit jako kompenzace za období, kdy dlužník neplnil své povinnosti během trvání splátkového kalendáře. Bylo by proto nezbytné, aby soudní praxe tento požadavek vykládala velmi extenzivně a dospěla k závěru, že zachování obydlí významné hodnoty znamená (pokud dlužník během trvání splátkového kalendáře nezplatí celý dluh), že dlužník neplnil po dobu 12 měsíců své povinnosti. Takový postup je ovšem taktéž (spíše) dotvářením práva.

Slovenské pojetí ochrany bytových potřeb se podle mého mínění jeví jako nevhodné, zejména s ohledem na výši faktických nákladů na zajištěný bydlení pro dlužníka. Zatímco 10 000 € z pohledu dlužníka žijícího v Brně či Praze bude představovat spíše nižší částky, pro dlužníka z menších měst či obcí naopak poměrně vysokou částku. Takový rozdíl je ale neodůvodněný, vezmeme-li v úvahu, že dlužníkovu obydlí bude mít zpravidla ve větších městech i vyšší hodnotu. I slovenskou úpravu lze proto výrazně kritizovat.

Nejkladněji lze hodnotit způsob ochrany bytových potřeb dlužníka v Polsku. Tamní úprava sleduje legitimní cíl, kterým je vyhnout se bytovému strádání dlužníka, avšak za současného naplnění cílů insolvenčního řízení. Zohlednění konkrétních individuálních okolností daného případu přitom zjevně zajistí rovnost mezi dlužníky. I ochranu po dobu až 24 měsíců

²¹³ Možnost dobrovolnému příspěvku je dovozována z § 409 odst. 1 IZ. K tomu viz STRNAD, BISTARÁOVÁ. § 409 Dispoziční oprávnění k majetku při oddlužení plnění splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty. In: KOZÁK, BROŽ, STANISLAV, STRNAD, ZRŮST, ŽIŽLAVSKÝ a kol., 2025, op. cit., s. 1211; či komentář K dobrovolnému příspěvku do oddlužení před přijetím transpoziční novely viz HORÁK, P., BILL, V. Dobrovolné příspěvky dlužníků do oddlužení. *Bulletin advokacie*. 2024, č. 9, s. 43–46.

je dostatečná. Lze ovšem souhlasit, že tímto způsobem vzniká období, kdy dlužníku je zpeněžován majetek, finanční prostředky v majetkové podstatě nejsou a nelze mu proto poskytnout prostředky na nájem či zálohu. Je přitom otázkou, zda by majetková podstata měla takové prostředky, které budou způsobilé tuto zálohu zajistit.

Z uvedeného vyplývá, že v zahraničních úpravách, kde určitou formu ochrany bytových potřeb dlužníka nalezneme, se nejedná o radikální formu ochrany, jako je tomu v České republice. Zkoumané právní úpravy i přes důvodnost ochrany sledovaného cíle neodhlíží od zájmů věřitelů a zejména ospravedlnění potřeby ochrany obydlí dlužníka. Právě poslední uvedený krok český zákonodárce opomněl, což se projevuje i tím, že pokud obydlí oddlužovaného přesáhne konkrétní limity, je mu majetek prodán a legitimní cíl v podobě ochrany obydlí se bez náhrady ztrácí.

Závěr

Institut chráněného obydlí představoval kontroverzní krok již v době jeho zavedení v roce 2019. Záměrem článku bylo zejména odpovědět na otázku, zda ponechání úpravy chráněného obydlí beze změn i přes zásadní zkrácení délky oddlužení, je z hlediska vyvažování práv dlužníka a věřitelů obhajitelné. Z předložených závěrů podle mě vyplývá, že aktuální úprava ochrany obydlí působí pohledem práv a zájmů věřitelů velmi problematicky. V současné situaci je proto na věřitelích, aby při existenci majetku dlužníka rozhodli o oddlužení toliko zpeněžením majetkové podstaty, kde ochrana aplikována není. Zaměříme-li se na ochranu obydlí v případě oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty, zde je prostor proto pro úvahy, zda by nebylo vhodné s ohledem na legislativní změny, zejména s ohledem na transpoziční novelu, právní úpravu ochrany obydlí přehodnotit. Ochrana obydlí oddlužovaného sice představuje legitimní cíl a lze souhlasit, že dlužník i společnost, jak uvádí důvodová zpráva k oddlužovací novele, mají zájem na navrácení dlužníka do běžných socioekonomických vztahů,²¹⁴ avšak náklady prosazování tohoto zájmu nemůže stát přenášet na věřitele.

Zastávám názor, že se nabízí dvojitá cesta. První možnost je hledat inspiraci v předestřených zahraničních úpravách, jež přináší způsoby řešení ochrany obydlí, které naplní sledovaný cíl, avšak vůči věřitelům jsou mnohem méně invazivní a z tohoto pohledu pro ně mnohem lépe akceptovatelné. Jak polský způsob ochrany obydlí, který spočívá ve vyplacení části výtěžku zpeněžení dlužníku na zajištění bytových potřeb do budoucna, tak americký, jež předpokládá při zachování nemovitého majetku náročnější podmínky v podobě splátkového kalendáře, jsou výrazem mnohem méně invazivní ochrany obydlí, jsou jednoduše přenositelné do české právní úpravy a výrazně lépe zohledňují zájmy věřitelů. Kupříkladu americký způsob, který by znamenal prodloužení splátkového kalendáře je i v souladu s unijním právem, jak jej vymezuje směrnice o restrukturalizaci a insolvenční. Druhá možnost spočívá v extenzivním výkladu úpravy prodloužení oddlužení či úpravy individuálního cíle dlužníka a možností zohledňovat náklady na bydlení; tato varianta by nevyžadovala legislativní zásah. Tato

²¹⁴ Důvodová zpráva z 29. 1. 2018, sněmovní tisk 71/0, 2018, op. cit., s. 30.

varianta by sice vhodně vyvažovala zájmy věřitelů, balancuje ovšem na hraně přípustného dotváření práva.

Shrnuto, zastávám názor, že současná právní úprava je nevyhovující a je otázkou, zda vůbec ochranu obydlí v právní úpravě oddlužení potřebujeme. Pokud by se zákonodárce rozhodl, že ano, pak je i tak namístě přistoupit k revizi její úpravy. Právní úprava by měla nastavit pro tyto účely dodatečné podmínky. Zachování obydlí by potom bylo podmíněno právě splněním těchto podmínek. Právní úprava oddlužení by navíc byla schopna zachovat si lépe svůj (tradiční) účel a současně sledovat současný trend v upřednostňování sociální funkce tohoto typu řízení.

Představené návrhy změn by zároveň lépe akcentovaly individuální situaci dlužníka. Lze si představit i tu alternativu, že rozhodnutí o tom, zda bude dlužník absolvovat déle trvající splátkový kalendář, nebo kalendář kratší, avšak bez této významné výhody, bude ponecháno na vůli samotného dlužníka, případně na jeho příjmovém potenciálu. Individualizace podmínek pro zachování obydlí dlužníka, představená v tomto článku, je přitom i východiskem představené novely provedené transpoziční novelou.

Současnou právní úpravu ochrany bytových potřeb je podle mého mínění, vzhledem ke všem v článku uvedeným důvodům, nutno považovat za nekoncepční. Zároveň ani nelze říci, že by plnila svůj účel, tedy motivovat poctivého dlužníka k řešení úpadku oddlužením (mimo to, že rychlým návrhem na povolení oddlužení předejde uspokojení věřitelů z prodeje jeho obydlí jednotlivě již v exekučním řízení). Myslím si, že obecně je institut chráněného obydlí v současnosti problematický i z koncepčního pohledu, kdy pohledem doktríny zaslouženého nového začátku stojí tento institut na hraně. Dlužník nevyvíjí žádnou snahu navíc oproti dlužníku, který si obydlí zachovat nemůže. Nemůžeme proto hovořit o zaslouženém novém startu a i v tomto směru by inspirace ze zahraniční lépe reflektovala teoretické pojetí oddlužení v České republice.

Příspěvek je zveřejněn pod mezinárodní verzí licence
Creative Commons 4.0 International (CC-BY-4.0).